

39282

in univerzitetna knjižnica
v Ljubljani

UL M K
39282

XII. zvezek.

re

SKOPUH

L' Avare, 1668.

Komedija v petih dejanjih.

Prevel Niko Kuret.

Ljubljana, 1927.

Založila Jugoslovanska knjigarna.

Natisnil J. Krajec nasl., Novo mesto.

Vse pravice pridržane.

Ljudski oder.

XII. zvezek.

Molière
SKOPUH

L' Avare, 1668.

Komedija v petih dejanjih.

Prevel Niko Kuret.

Ljubljana, 1927.

Založila Jugoslovanska knjigarna.

Natisnil J. Krajec nasl., Novo mesto.

39-282

III, M, R

III M R

39282

43468

Vse pravice pridržane.

G. 4. 12. 43.

Predgovor.

Zbirka „Ljudski oder“ prinaša s to XII. številko že drugo Molièrovo klasično veseloigro. „Scapinovim zvi-jačam“ sledi „Skopuh“.

Jean Baptiste Poquelin se je rodil 1. 1622 v Parizu. Njegov oče je bil preprogar in kraljevi sluga, ki ga je dal bržčas jezuitom v šolo, pozneje je pa menda Molière študiral pravo in modroslovje.

Pa kmalu je šel k gledališču in si nadel ime Molière. Toda v Parizu ni imel sreče in obe gledališči, pri katerih je igral, ste propadli in Molière je moral radi dolgov v ječo. Takrat namreč so dolžnike, ki niso plačevali svojih dolgov, zapirali. Od l. 1648 je bil v gledališki družbi vojvode Eperonskega, ki je hodila iz kraja v kraj. Na teh potovanjih je Molière spoznaval ljudi, njihove šege, običaje in navade, prišel je v stik z najbolj različnimi sloji in spoznal docela tedanjo gnjilo družbo. Njihov voditelj Dufresnes je bil gledališki praktik, ki je kljub vsemu hudemu znal svojo igralsko družbo varovati pred najhujšim. Dasi so večkrat prenočevali pod prostim nebom, so vendar kot igralci zavzemali precej odlično mesto.

Molière je bil nekak dramaturg te družbe. Moral je skrbeti za repetoar, njegova naloga je bila, da je iskal primernih iger in da jih je prikrojil in priredil za uprizoritev. Tako se je prvotno lotil italijanskih izvorov (*Commedia dell' Arte*) in jih po svoje prikrojeval.

Medtem si je Molièrova gledališka družba pridobila precej slovesa in l. 1658 se je Molière z njo stalno naselil v Parizu. Imel je ogromno okusnih in praktičnih izkušenj, dobro vigran personal in nekaj potrebne opreme. V Parizu je 24. oktobra 1658 prvič igral v Louvru, v dvorani des Gardes in sicer je vprizoril Corneillevega „*Nicomèda*“. Ko je bila ta žaloigra končana, je s kraljevim dovoljenjem igral še glavno vlogo v burki „*Zaljubljeni zdravnik*“, ki je kralju izredno ugajala. S tem si je zašlužil Molières naslov „*Gospodova družba*“, kar je pomenilo veliko odlikovanje.

Odslej je Molière postal samostojen pesnik in njegovo ime je zaslovelo.

„*Smešne precijoze*“, „*Sganarele*“, „*École des Maris*“ in „*École des femmes*“ so sledile hitro druga za drugo. Molièrovo ime je postalo slavno in postal je prvi pesnik svoje dobe*.

L. 1662 se je Molière poročil z 17 let mlajšo igralko Madeleine Béjart. Upal je, da si bo zagotovil svojo mlado srečo z dobrohotno in prizanesljivo ljubeznijo, toda v tem se je motil. Béjartova, ki je slovela kot lepotica tudi

* Glej predgovor k „*Scapinovim zvijačam*“.

izven gledišča, je s svojo lahkomišelnostjo in nečimer-
nostjo razdrila Molièrovo zakonsko srečo.

Molièrova veseloigra „École de femmes“ je vzbudila mnogo hrupa in dvignila precej prahu, češ, da je nemoralna. Izzvala je celo vrsto parodij in če smemo tako reči, oster literaren boj. Pa kralj Ludovik XIV. je stal na strani Molièrovi in ta je napisal „Tartuffa“ in s tem še bolj razdražil svoje nasprotnike in protivnike. Ko je za „Tartuffom“, ki biča hinavsko svetohlinstvo, napisal še „Kameneno pojedino“, ki obravnava motiv Don Juana je ogorčenje proti Molièru naraslo v vihar. Molière je veljal za brezbožnega brezverca in skoro vsa tedanja družba je bila proti njemu. Samo kralj mu je ostal naklonjen in je l. 1665 dovolil Molièrovi igralski družbi letne podpore 6080 liver in ji dal časten naslov „comédiens du Roy“ — kraljevi igralci. To je Molièra še bolj vzpodbudilo in neustrašeno je pisal naprej.

L. 1666 je napisal svojo najzrelejšo in literarno naj-
boljšo komedijo „Misanthrope“, ki jo smemo imenovati klasično. Tu Molièrova komika ne išče zunanjih sredstev, ampak vse se razvije iz značajev, ki so risani z nedosežno ostrostjo in doslednostjo.

Njegovi najbolj komični igri „Zdravnik proti volji“ je sledil 1668 „Amfitrion“ in „Georges Dandin“. V Amfitrionu se naslanja Molière na Plauta, v „Dandinu“ pa nam ne nudi nič posebnega.

9. septembra 1668 je bila premijera „L' Avare“ — Skopuha, o katerem pravi Goethe: „Der „Geizige“ ist,

wo das Laster zwischen Vater und Sohn alle Pietät aufhebt, besonders groß und im hohen Sinn tragisch“.

1672 spiše „Učene ženske“ („Les femmes savantes“), ostro satiro na one ženske, ki zanemarjajo dom in svojce, ker so „učene“ in samoljubne in v „Namišljenem bolniku“ nam zapoje svojo labudjo pesem; sam težko bolan se norčuje še iz zdravnikov. Kot igralec Argana se mu vlije na odru kri in 17. februarja 1673 umre še napravljen kot igralec.

Seveda je Molière napisal poleg teh del še nebroj baletov in priložnostnih iger za kraljeve svečanosti, ki so jih na dvoru igrali.

Molière je bil neizmerno priden. — Vse svoje življenje je neumorno delal in zapustil za svojo dobo prav izdatno premoženje (40.000 liver). Bil je bolj velike kot majhne postave. Nos je imel debel, usta velika, ustnice močne, polti je bil rjave. Goste črne obrvi so dale njegovemu obrazu komične poteze.

Bil je rojen komik in satirik. Za resno plat teatra ni imel smisla. Bičal je razvade svoje dobe, ker je poznal svoj čas prav dobro in imel izreden dar, da je ločil na vsaki svoji osebi bistveno od nebistvenega. Vse kar je zaslužilo grajo, je ožigosal in bičal in pri tem je ustvaril tipe nevenljive slave in nesmrtnne umetnine.

Tujih predlog in literarnih vzorov se ni izogibal; kar je kje našel dobrega in porabnega, vse je vzel v svoje igre. Od Plauta preko Commedie dell'Arte, od bajeslovja do deus ex machina — vse mu služi. V tem

oziru mu nikakor ne moremo očitati ozkogrudosti in tenkovestnosti. Izbirčen ni bil.

Tem svojim predlogam pa je vлил v žile resnično kri sodobnosti, ki je, dasi danes že 300 let stara, še vedno zmožna življenja, da, še bolj učinkovita, kot marsikatera igra naših dni. In v tem tiči uspeh Molièrovega ustvarjanja: nikdar ne zastara, prava umetnina živi za vse dobe in v vseh razmerah. Ne pozna ne časovne meje in ne historičnega kolorita. Zato sta Shakespeare in Molière še danes aktualna in zmožna v modernem času biti sodobna. Molièrov Skopuh ima svojo domovinsko pravico v Plautovi igri „Auluearia“. Posamezni prizori so Plautova duševna lastnina, ki jih je Molière kar naravnost prevzel kot svoje.

Komika je v „Skopuhu“ čestokrat burkasta in marsikatera šala in dober dovtip je znan že iz dobe izpred Molièra. Pa zato Molièrovo delo ne izgubi ničesar na svoji svežosti in učinkovitosti. Da dejanje nikakor ni zapleteno, je za igro še boljše. Saj Molière sploh ni poznal takozvanih paralelnih zapletkov dvojnega dejanja nikjer in zato bi ga tudi v Skopuhu zaman iskal.

Kleant je sin Skopuha Harpagona in ljubi lepo, a ubogo Mariano, katero misli tudi njegov oče Harpagon poročiti. Pa Skopuh je vse preveč zavervan v denar, ki ga ima na vrtu zakopanega. Ta denar mu ukradejo. Ko mu Kleant obljubi, da poskrbi zato, da dobi ukraden denar nazaj, se odpove Harpagon Mariani v korist sinu. V Harpagonovi hiši živi pa tudi vzgojitelj Valér, ki ljubi

Harpagonovo hčer Elizo. Izkaže se, da sta Mariana in Valér brat in sestra. Njihovega očeta Anselma je Harpagon določil svoji hčerki Elizi za moža, dobi jo pa Valér Anselmov sin. Skopuh pa obdrži svoje premoženje.

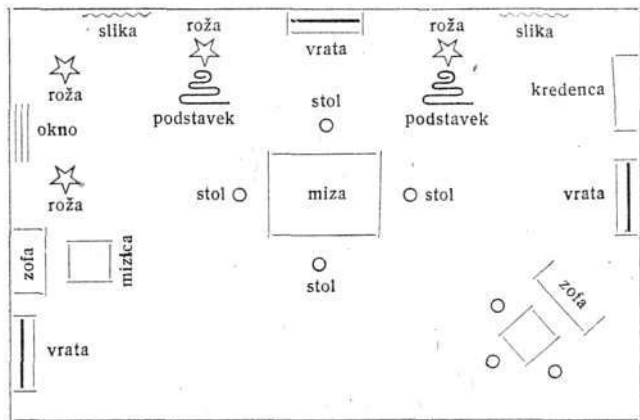
To preprosto dejanje je pa podano s tako živahno realitiko in toliko zdravim humorjem, da bo igra vzbujala povsod prisrčen in neprisiljen smeh.

Igra se lahko v historičnih rokoko kostumih. Ker pa 95% odrov teh oblek ne bo premoglo in bi njih nabava bila združena z nemalimi troški, se lahko brez vsega vprizori igra tudi v moderni obleki.

Prizorišče igre je v vseh petih dejanjih isto. Ker pisatelj opreme sobe nikjer ne predpisuje, ima režiser prosto roko pri inscenaciji. Zato je dana odrom povsem prosta roka. Čim bogatejše bo soba opremljena, tem bolje bo, vendar se shaja tudi s prav skromnimi delstvi. Pridejani scenarij nikakor ni obvezen.

Osebe:

1. Harpagon: 60 let star. Gladko obrit, naočniki, sivo, dolgolaso baroko. Zarezane ostre poteze. Hodi sključeno. Je neizmerno skop, lakomen, požrešen. Pri denarju se neha njegova dobra volja. Svojo skopost pretirava. Je glavna vloga. Igralec mora nehote komično učinkovati, ne sme pa iskati sam komičnih gest in nians. Bo že vsa situacija prinesla željeni komični učinek. Zakaj Harpagon se ne zaveda svoje komičnosti. Ravno s svojo pretirano resnostjo komično učinkuje.

Boljša soba, če mogoče rokoko.

2. 3. *Elise* in *Mariane* sta slična značaja. Starost med 20—25 leti. Mladi, živi dekleti, prikupljive zunanosti. Dobrodušni, naivni, zgovorni, pošteni in gibčni.

4. *Cléante* je mlad mož, 20 let star, čedne zunanosti. Kavalir, umerjenih gest, kot domač sin včasih malce gospodaželjen in ponosen. Simpatičen, male, črne brke, modno frizuro, elegantno napravljen.

5. *Valère* star krog 30 let. Lep mož, prikupljiv. Bog ne daj, da bi kdo videl v njem hinavca, ker *Harpagonu* na videz rad služi. To stori samo zato, ker ima s tem starca vsaj malce v svojih sicer v poštenih rokah. Je vseskoz simpatičen, samo malo prebrisan in pretkan. V maski in kretnjah umerjen, v govoru bolj počasen, vnesen, možat in preudaren.

6. *Anselme* je epizoda. Star krog 55 let. Siv, resen, miren in pošten. Ne karikirati!

7. *Frosine* je tip pretkane mešetarke. Vseskoz komična figura, ki ji malo karikature nikakor ne škoduje. Klepetulja, ki ji gre jeziček brez prestanka. Poštenja ne jemlje preveč natančno in je za denar sposobna prav vsega. Stara krog 50 let, staromodno opravljena, kar pa ima modnega na sebi, je smešno. Igrati jo mora gibčna in okretna igralka, prizori, kjer nastopa ona, se morajo hitro igrati, da tempo igranja pomaga njeno brezvestno klepetanje še povečati.

8. *La Flèche* je star 35—40 let, sluga, pretkan, naglih kretenj. Gladko obrit, gladko počesane lase. Sme se igrati malo komično, vendar umerjeno.

9. Mojster Simon je star 50 let. Maska karakterna. Epizoda, pijavka, odrtnik.

10. Botra Claude je epizoda, 60 let.

11. Jacques je original. Zapit obraz. 50 let. Karakterna maska. Je prav počasen. Stavke govori trgano. Je najbolj komična moška vloga. Treba ga je zasesti z najboljšim komikom, ki bo dosegel neobičajen uspeh brez posebnega truda.

* * *

„Skopuh“ je prav lahko uprizorljiv. Ima 10 moških in 4 ženske vloge. Od moških je 5 epizodnih vlog. Tak personal premore vsak oder.

Vse, kar se lahko brez škode, oziroma še v korist igre izpusti, je v oklepajih []. Opombe koncem igre bodo prav dobro služile v boljše razumevanje vsebine.

Kar smo povedali že v predgovoru k Molièrovim „Scapinovim zvijačam“, tega tu ne ponavljamo, ampak samo opozarjamo na VIII. zvezek Ljudskega odra.

Osebe :

Harpagon (Arpagó[n]), Cléantov in Elisin oče, zaljubljen v Mariano.

Cléante (Kleán-t), Harpagonov sin, ljubimec Marianin.

Elise (Eli-z), Harpagonova hči, ljubica Valèrova.

Valère (Valér), Anselmov sin, ljubimec Elisin.

Mariane (Marijá-n), Cléantova ljubica, ki jo ljubi Harpagon.

Anselme (Anzél-m), Valèrov in Marianin oče.

Frosine (Frozín), mešetarka.

Mojster¹ Simon (Simó-[n]), posrednik.

Stric Jacques (Žák), Harpagonov kuhar in kočijaž.

La Flèche (La Fléš), Cléantov sluga².

Botra Claude (Kló-d), Harpagónova dekla.

Brindavoine (Brendavoán) } Harpagonova

La Merluche (La Merliš) } strežnika.

Komisar.

Njegov pisar.

Dejanje se vrši v Parizu.

Prvo dejanje.

1. prizor.

Valère, Elise.

Valère: Kaj, dražestna Elise, — otožni postajate? Pa ste vendar bili tako dobri in mi prijazno zagotovili svojo zvestobo! Vidim vas, da — ah! — vzdihujete, vprav ko sem jaz tako vesel! Povejte, ali vam je žal, da ste me osrečili, in se mar kesate obljube^t, ki vas je do nje pripravila moja silna ljubezen?

Elise: Ah, Valère, nimam kaj obžalovati, karkoli storim za vas. Čutim, da me k vsemu priganja presladka sila, in niti moči nimam, da bi želela, naj bi tako ne bilo. A da vam povem po pravici: vznemirja me, kako se stvar skonča, in močno se bojim, da vas ljubim morda bolj kot bi vas morala . . .

Valère: Ej, česa bi se bali, Elise, zato, ker ste mi dobri?

Elise: Moj Bog, sto stvari hkrati: očetove jeze, očitkov sorodstva, opravljenih jezikov . . . A pred vsem drugim, Valère, nestalnosti vašega srca in one krivične hladnosti, ki z njo moški navadno vračajo preplamtečim izlivom nedolžne ljubezni.

Valère: Ah, ne delajte mi krivice in ne sodite me po drugih! Sumite o meni karkoli, Elise, le tega ne, da bi kdaj pozabil, kaj sem vam dolžan. Presilno vas ljubim in moja ljubezen do vas bo živa, dokler bom živ jaz.

Elise: Ah, Valère, vsak govori tako . . . Vsi moški so si podobni v besedah in samo v dejanjih se razlikujejo.

Valère: Če le dejanja pokažejo, kaj smo, tedaj vsaj počakajte, da po njih presodite moje srce, in ne valite name krivde v krivični bojazni, porojeni iz neznosne črnogledosti! Nikarte me mučiti, prosim vas, s skelečimi ostmi žaljivega sumničenja in potrpite malo, da vas prepričam s tisočnimi in tisočnimi dokazi, kako odkritosrčna je moja ljubezen!

Elise: Ljubi Bog, kako lahko nas pregovore tisti, ki jih ljubimo! Da, Valère, verujem, da me vaše srce ne more prevariti. Prepričana sem, da me resnično ljubite in mi ostanete zvesti, in prav zares o tem ne dvomim. Žalostim se samo, ker se bojim graje, ki me morda zadene . . .

Valère: A čemu ta bojazen?

Elise: Po nepotrebnem bi se bala, ko bi vas vsi ljudje gledali takega, kakršnega vas gledam jaz. V vas je tisto, ki me opravičuje za vse, kar za vas storim. Izbera svojega srca lahko zagovarjam z vso vašo zaslužnostjo, a podpira me v tem še hvaležnost, kakršno mi do vas narekuje nebo samo. Venomer mi je v misli ona strašna nevarnost, ki sva se ob njej prvič videla, — vaša presenetljiva plemenitost, ki ste z njo tvegali svoje življenje, da ste moje iztrgali razbesnelim valovom, — vaša

ljubezniva skrb, ki ste mi jo pokazali, ko ste me potegnili na suho, — in neprestani dokazi plamteče ljubezni, ki je nečasne težave niso zamorile in ki vas zadržuje tukaj, da pozabljate starše in domači kraj, prikrivate svoj stan in ste se radi nje odločili, postati oskrbnik v hiši mojega očeta, — da me tako vedno lahko vidite . . . Vse to gotovo globoko vpliva name in za mene pač zadostuje, da opravičim obljubo, ki sem vanjo privolila. Morda pa ne zadostuje, da jo opravičim pred drugimi in ne vem, ali čutijo tudi drugi kakor jaz.

Valère: Od vsega, kar ste navedli, bi rad, da upoštevate samo mojo ljubezen! Kar se pa tiče vašega nemira, vam povem, da skrbi vaš oče še preveč za to, da vas pred vsem svetom opraviči. Njegova skrajna skopost in strogost, ki z njo nastopa pred svojima otrokoma, bi lahko opravičili še vse kaj drugega . . . Oprostite mi, dražestna Elise, da pred vami tako govorim o njem. Pa saj veste, da v tem oziru ni mogoče reči o njem kaj dobrega. A če se mi končno posreči, da spet najdem svoje starše, nama ne bo pretežavno, da ga pridobiva zase. Nestrpno pričakujem poročil o njih in če jih skoro ne bo, jih pojdem iskat sam.

Elise: Ah, Valère, prosim vas, ne hodite odtod! Mislite samo, kako se prikupite mojemu očetu . . .

Valère: Saj vidite, kako se ga lotevam in kake premetene popustljivosti sem se moral poslužiti, da sem prišel k njemu v službo, kako si nadevam krinko istih čustev in misli, kot jih ima on, da mu ugajam, in kako

se vsak dan pred njim pretvarjam, da si pridobim njegovo naklonjenost! Cudovito napredujem in izkusil sem: če si hočeš ljudi pridobiti, ga ni boljšega sredstva, ko da kažeš pred njimi njih lastna nagnjenja, pritrjuješ njihovi načelom, poveličuješ njih napake in odobravaš, karkoli store. Le ne boj se, da bi šel z uslužnostjo predalet! Vódi jih za nos še tako očitno, — največji prekanjenci so, če se jim laskaš, najbolj zaslepljeni! Ni je neslanosti in bedarije, da je ne bi prebavili, če jim jo dobro zabeliš s pohvalo . . . Odkritosrčnost sicer pri mojem poslu ne pride prav do veljave. A kdor ljudi rabi, se jim mora pač prilagoditi. In če si jih pridobiš edinole tako, pač niso krivi tisti, ki se prilizujejo, ampak tisti, ki hočejo, da se jim prilizuješ . . .

Elise: A zakaj se ne bi potrudili, da pridobite za naju tudi mojega brata, za slučaj da si dekla premisli in izda najino skrivnost?

Valère: Nemogoče je, da bi se oziral na oba. Očetova in sinova narava si tako nasprotujeta, da je hudo, doseči zaupanje obeh. A poskusite vi, da s svoje strani vplivate na brata. Dobra sta si, pa ga morda lahko pritegnete v najin prid. Prihaja. Jaz grem. Porabite to priliko, da govorite z njim. A odkrijte mu o najini zadevi le toliko, kolikor mislite, da je potrebno.

(Valère odhaja).

Elise: Ne vem, ali bom dovolj pogumna, da mu stvar zaupam . . .

2. prizor.

Cléante, Elise.

Cléante (vstopi). Prav vesel sem, ljuba sestra, da te najdem samo. Koprnim, da spregovorim s teboj in ti odkrijem nekaj tajnega.

Elise: Poslušati te hočem, dragi brat. Kaj mi imaš povedati?

Cléante: Mnogo, sestra. A vendar je vse povedano v eni besedi: ljubim!

Elise: Ti ljubiš?

Cléante: Da, jaz ljubim. A še preden nadaljujem: — zavedam se, da sem odvisen od očeta in kot sin podvržen njegovi volji; da ne smemo oddajati svojega srca brez dovoljenja njih, ki so nam dali življenje; da jih je Bog postavil za gospodarje naših želja in da nam je izrecno ukazano, da razpolagamo z njimi samo pod njihovim vodstvom; zakaj njih ne slepi nikaka blazna strast in je zato možno, da se mnogo manj motijo nego mi in da moramo bolj verjeti luči njihove modrosti nego zaslepljenosti naše strasti; da nas mladostni zanos tira najčešče v nevarne prepade . . . Vse to ti, draga sestra, govorim zato, da se ti ne trudiš in mi istega ne poveš. Zakaj moja ljubezen skratka ne mara poslušati ničesar in prosim te, da mi ne ugovarjaj!

Elise: Ali si se zaročil, brat moj, z njo, ki jo ljubiš?

Cléante: Ne, a odločil sem se. Rotim te pa še enkrat, da mi ne navajaj razlogov, ki bi si radi njih naj premislil!

Elise: Ali se ti zdim tako čudna, dragi brat?

Cléante: Ne, ljuba sestra; a ti ne ljubiš! Ti ne poznaš sladke moči, ki jo ima nežna ljubezen do naših src, in bojim se tvoje razumnosti.

Elise: Ah, dragi brat, ne govoriva o moji razumnosti. Ni ga na svetu, ki bi ga ona vsaj enkrat v življenju ne pustila na cedilu. In da ti odkrijem svoje srce, bi bila v tvojih očeh morda precej manj razumna nego ti.

Cléante: Ah, dal Bog, da i tvoje srce kakor moje — —

Elise: Pogovoriva se najprej o tvoji zadevi, pa mi povej, kdo je ona, ki jo ljubiš.

Cléante: Mladenka je, ki biva šele malo časa v našem okraju in ki je, zdi se, ustvarjena, da vzbudi ljubezen v vsakomer, ki jo vidi. Priroda, ljuba sestra, še ni rodila prikupljivejšega bitja in čutil sem se očaranega v hipu, ko sem jo zagledal. Imenuje se Mariane in živi v skrbstvu dobre matere, ki je skoraj vedno bolna in ki jo dražestna mladenka nedopovedljivo ljubi. Streže ji, jo pomiluje, jo tolaži z nežnostjo, ki bi ti ganila srce. Z neskončno ljubkostjo se loti vsake reči in neizmerna milina obdaja vsako njeno delo; očarujoča sladkost, osvajajoča dobrotljivost, oboževanja vredna skromnost in še... Ah, ljuba sestra, hotel bi, da si jo videla!

Elise: Dovolj spoznavam, dragi brat, iz tvojih besedi. In da razumem, kakšna je, mi zadostuje, da jo ljubiš ti.

Cléante: Po strani sem izvedel, da nista baš bogati. Kljub skromnemu gospodinjstvu zadošča neznatno imetje le s težavo vsem njunim potrebam. Pomisli, ljuba sestra, kako veselje bi bilo, pomagati nekemu, ki ga ljubiš; obzirno nakloniti kako malo podporo skromnim potrebam čednostne družine! Uvidevaš pač, kako hudo mi je, da mi radi očetovega skopuštva ni mogoče, da bi tako veselje užil in podal svoji izvoljenki vsaj majhen dokaz svoje ljubezni . . .

Elise: Da, razumen pač, dragi brat, kako te to boli.

Cléante: Ah, sestra moja, bolj me boli, nego si moreš misliti. Zakaj dobiš-li kaj hujšega, nego je ta kruta štedljivost, ki jo morava prenašati, ta neznosna revščina, v kateri gineva? Kaj nama vse bogastvo, če ga dobiva šele takrat, ko bo konec lepih dni, da bi ga uživala, — če se moram zdaj zadolžiti na vseh koncih in krajih, ako naj sploh izhajam, — in če sem s tabo vred prisiljen, da iščem venomer pomoči pri trgovcih, ako hočem biti količkaj čedno oblečen? Skratka, hotel sem s tabo govoriti, da mi pomagaš pripraviti očeta na moje namere. In če mi nasprotuje, sem sklenil oditi drugam s svojo ljubo izvoljenko uživat srečo, ki nama jo, kakor upam, nebo podeli. V ta namem poskusim povsod, da si izposodim potrebni denar, in če je tvoj položaj, draga sestra, podoben mojemu in se oče pač protivi najinim željam, ga zapustiva oba in se otreseva samodrštva, ki nas z njim že tako dolgo tlači njegova neznostna skopost.

Elise: Pač res, da morava dan za dnem bolj obžalovati materino smrt in da . . .

Cléante: Njegov glas slišim. Odstraniva se, da se do kraja porazgovoriva. Potem pa združiva svoje sile, da se lotiva njegove trdosrčnosti! (Oba odideta pri stranskih vratih.)

3. prizor.

Harpagon. La Flèche.

(Harpagon in La Flèche vstopita pri stranskih vratih na nasprotni strani.)

Harpagon: Ven odtod pri tej priči in da mi ne črhneš! Poberi se mi iz hiše, lopov . . . lopovski! Za vislice si zrel!

La Flèche (zase): Nisem ga še videl zlobnejšega stvora nego je ta prekleti starec. Jaz mislim, Bog mi greh odpusti, da ima hudiča v sebi.

Harpagon: Še mrmraš med zobmi?

La Flèche: Zakaj me pa podite?

Harpagon: Ti, cigan, me ne boš spraševal, zakaj. Izgini brž, da te ne zadavim!

La Flèche: Kaj sem vam storil?

Harpagon: Storil si mi, da hočem, da izgineš.

La Flèche: Moj gospodar, vaš sin mi je ukazal, naj ga počakam.

Harpagon: Hodi ga čakati na cesto in ne postajaj mi po hiši ko kol, da opazuješ vse, kar se godi in kuješ iz vsega svojo korist! Ne maram imeti brez prestanka

vohuna ob sebi, ki kar oprezuje, kaj delam, ogleduha, katerega preklete oči spremljajo vsako mojo kretnjo, požirajo vse, kar imam, in stikajo po vseh kotih, kje bi se dalo kaj ukrasti.

La Flèche: Kako zlomka hočete, da vas naj kdo okrade? Ali vam naj kdo kaj izmakne, ko pa vse zaklepate in stojite noč in dan na straži?

Harpagon: Zaklepal bom, kakor se mi bo zdelo in stražil bom po svoji volji. Ti si mi tudi eden izmed ogleduhov, ki so mi kar za petami in mi gledajo na prste! (Tiho zase.) Kar tresem se, da kaj sumi o mojem denarju. (Glasno.) Ti bi bil menda res zmožen, da raztrosiš med ljudmi govorico, da imam jaz denar doma skrit?

La Flèche: Denar imate doma skrit?

Harpagon: Ne, lopov, tega nisem dejal! (Zase.) Počim od jeze! (Glasno.) Vprašam te, ali bi ti bil tako zloben, da bi raztrosil med ljudmi govorico, ko da ga imam?

La Flèche: He, kaj nas briga, ali ga imate ali ga nimate, ko pa mi od tega nič nimamo.

Harpagon: Odgovarjaš mi? Jaz ti pripeljem odgovor okrog ušes! (Dvigne roko, da bi mu dal zaušnico.) Izgini že odtod!

La Flèche: Dobro, pa grem.

Harpagon: Počakaj. Ali mi nisi česa izmaknil?

La Flèche: Kaj bi vam naj bil izmaknil?

Harpagon: Sem pridi, da vidim. Pokaži roke!

La Flèche: Nate.

[Harpagon: Druge!]

La Flèche: Druge?

Harpagon: Da.

La Flèche: Nate jih!

Harpagon: (pokaže na La Flèchove hlačnice). Ali si spravil kaj tja notri?

La Flèche: Sami poglejte.

Harpagon (mu otipava hlačnice): Take šroke hlačnice so ko nalašč zato, da spraviš vanje, kar si kje nakradel. Da bi le že hoteli koga radi njih obesiti!⁶

La Flèche: (zase). Aj, tak človek pa zares zasluži, da mu kdo kaj izmakne. Kako bi ga jaz z veseljem okral!

Harpagon: A?

La Flèche: Kaj?

Harpagon: Kaj govoriš o kraji?

La Flèche: Pravim, da le dobro pretaknite vse, da se prepričate, ali sem vam kaj ukradel . . .

Harpagon: Saj tudi bom. (Stika po La Flèchovih žepih).

La Flèche (zase): Vrag vzemi skopost in skopuhe!

Harpagon: Kako? Kaj praviš?

La Flèche: Kaj pravim?

Harpagon: Da. Kaj govoriš o skoposti in skopuhih?

La Flèche: Pravim, da naj vrag vzame skopost in skopuhe.

Harpagon: O kom govoriš?

La Flèche: O skopuhih.

Harpagon: In kdo so ti skopuhi?

La Flèche: Oderuhi in stiskači.

Harpagon: A koga misliš s tem?

La Flèche: Čemu se pa tako vpikujete?

Harpagon: Vpikujem se, kakor se mi prav zdi.

La Flèche: Ali mislite, da merim s tem na vas?

Harpagon: Mislim, kar mislim; hočem pa, da mi poveš, koga misliš, če tako govoriš.

La Flèche: Mislim . . . mislim svojo kučmo.

Harpagon: A jaz te z njo opletam okrog ušes.

La Flèche: Ali vam ni prav, da preklinjam skopuhe?

Harpagon: Že. Ne dovolim ti pa, da blebetaš in se predrzno vedeš. Molči.

La Flèche: Nikogar nisem imenoval.

Harpagon: Odrem te, če še blekneš.

La Flèche: Kogar srbi, naj se popraska.

Harpagon: Ne boš tiho?

La Flèche: Moram pač . . .

Harpagon (srdito): A, a!

La Flèche. (pokaže Harpagonu še en žep v suk-njiču): Glejte, tu je še en žep. — Ali ste zadovoljni?

Harpagon: Daj, vrni mi zlepa!

La Flèche: Kaj?

Harpagon: Kar si mi vzela.

La Flèche: Prav nič vam nisem vzela.

Harpagon: Zares?

La Flèche: Zares.

Harpagon: Zbogom. Hodi k vragu.

La Flèche (odhaja; zase): Lepo priporočilo.

Harpagon: Te bo že pekla vest. — Ta prebiti sluga mi hodi na pot. [Ne morem ga videti, zgage šepave].

4. prizor.

Harpagon.

Harpagon (sam): Gotovo ni kar si bodi, čuvati doma veliko vsoto denarja. Srečen oni, ki je vse svoje imetje varno naložil in hrani le toliko, kolikor rabi za sproti. Ni mala reč, iztakniti v vsej hiši varno skrivališče. Zakaj blagajne so sumljive in za nič jim ne zaupam. Menim, da so prava vaba za tatove. Saj se vedno njih lotijo najprej.

5. prizor.

Harpagon, Elise, Cléante.

(Elise in Cléante se v pogovoru pokažeta v ozadju).

Harpagon (zase, ne da bi ju opazil): Pa vendar ne vem, ali sem storil pametno, ko sem v vrtu zakopal tistih deset tisoč cekinov, ki so mi jih včeraj vrnili. Deset tisoč cekinov doma je precejšnja vsota . . . (Opazi Cléanta in Eliso, hlastno, tiho zase). O Bog, najbrž sem se sam izdal! Strast me je zavedla. Mislim, da sem glasno govoril sam s seboj! . . . (Cléantu in Elisi). Kaj je?

Cléante: Nič, dragi oče.

Harpagon: Sta že dolgo tu?

Elise: Pravkar sva vstopila.

Harpagon: Slišala sta — —

Cléante: Kaj, ljubi oče?

Harpagon: Pojdi no . . .

Elise: Kaj?

Harpagon: Kar sem pravkar govoril.

Cléante: Ne.

Harpagon: Pač, pač.

Elise: Oprostite!

Harpagon: Dobro vem, da sta ujela nekaj besedi. Govoril sem namreč sam s seboj, kako težko je dandanes priti do denarja; pa sem dejal, da je srečen oni, ki ima doma lahko spravljenih deset tisoč cekinov.

Cléante: Bala sva se, da vas ne bi motila, pa se vam zato nisva hotela koj približati.

Harpagon: Prav vesel sem, da sem vama stvar pojasnil, da je ne bi narobe razumela in si mislila, da imam jaz deset tisoč cekinov.

Cléante: Ne mešava se v vaše posle.

Harpagon: Dal Bog, da bi jih imel, deset tisoč cekinov!

Cléante: Ne mislim . . .

Harpagon: Lep dobitek bi to bil zame!

Elise: To so stvari, ki . . .

Harpagon: Baš rabil bi jih!

Cléante: Jaz mislim, da . . .

Harpagon: Pomogli bi mi iz zadrege.

Elise: Saj ste . . .

Harpagon: Pa ne bi tožil več o slabih časih, kakor tožim zdaj.

Cléante: Moj Bog, oče, pa tudi nimate čemu tožiti. Saj vemo, da ste precej premožni.

Harpagon: Kako, jaz sem precej premožen? Kdor tako govori, laže. Ni je večje laži od te in malopridneži so, ki trosijo take govorice.

Elise: Nikar se ne hudujte!

Harpagon: Od sile je, da sta celo lastna otroka proti meni in da postajata moja sovražnika.

Cléante: Ali je vaš sovražnik, kdor pravi, da ste premožni?

Harpagon: Da, take govorice in pa izdatki, ki jih delata, bodo vzrok, da udro nekoč k meni in me zakoljejo, misleč, da ves tičim v cekinih.

Cléante: Kakšne velike izdatke pa delam?

Harpagon: Kakšne? Ali je še kaj bolj spokatljivega od te tvoje razkošne obleke, ki se v njej kažeš po mestu? Kregal sem včeraj tvojo sestro. A s teboj je še huje. To vpije naravnost v nebo! Da te ocenim od nog do glave, bi dobil vsoto, ki bi dajala lepe obresti. Dvajsetkrat sem ti že povedal, sin moj, da mi tvoje vedenje ni prav nič všeč. Ti bi na vsak način rad igral markija (grofa). In da se lahko tako oblačiš, mi najbrž kradeš . . .

Cléante: Ej, kako vam pa naj kradem?

Harpagon: Kaj jaz vem? Odkod sicer dobivaš denarja za take obleke?

Cléante: Jaz, oče? Igram. In ker imam vedno srečo, porabim ves denar, ki ga priigram, za obleko.

Harpagon: To je slabo. Če imaš srečo pri igri, bi moral to izkoristiti in denar, ki ga priigraš, naložiti na spodobne obresti, da ga nekoč spet dobiš. [Rad bi vedel, da o drugem niti ne govorim, čemu so ti vsi ti trakovi, ki si z njimi našemljen od nog do glave? In mar ne zadostuje nekaj zaponk, da se hlače pritrde na telovnik? Prav treba ti je trositi denar za lasulje, ko pa vendar lahko nosiš svoje lase, ki te ne stanejo nič. Stavim, da so vredne lasulje in trakovi najmanj dvajset pistol]. Dvajset pistol stane tvoja obleka, to pa daje na leto osemnajst livres, deset soldov in osem denierjev, čeprav jih naložiš samo na osem in pol od sto.

Cléante: Prav imate.

Harpagon: Zdaj pa o nečem drugem. (Vidi, da si Cléante in Elise dajeta znamenja.) A? (Zase.) Mislim, da si dajeta drug drugemu znake, kako mi izmakneta denarnico. (Glasno.) Kaj naj pomenijo te kretnje?

Elise: Pogajava se, brat in jaz, kateri spregovori prvi. Oba vam imava nekaj povedati.

Harpagon: Tudi jaz imam obema nekaj povedati.

Elise: O zakonu bi rada spregovorila z vami, oče.

Harpagon: Tudi jaz vama hočem govoriti o zakonu.

Elise: Ah, oče!

Harpagon: Čemu ta krik? Ali se bojiš besede ali stvari, hči moja?

Cléante: Zakon naju lahko prestraši oba. Vsaj tak, kot ga morete razumeti vi. Bojiva se, da najini nagnenji ne bosta v skladu z vašo izbero.

Harpagon: Malo potrпита. Le nič se ne razburjajta. Vem, česa vsak izmed vaju potrebuje. Ne enemu, ne drugemu se ne bo treba pritoževati nad ničemer, karkoli nameravam storiti. Da začnem pri enem koncu. (Cléantu.) Ali si videl, povej mi, mladenko, po imenu Marjano, ki ne stanuje daleč odtod?

Cléante: Da, oče.

Harpagon: (Elisi) In ti?

Elise: Slišala sem o njej.

Harpagon: Kako se ti zdi to dekle, sin moj?

Cléante: Prav dražestna je.

Harpagon: Njeno lice?

Cléante: Prav prikupno in duhovito.

Harpagon: Njena vnanjščina in njeno obnašanje?

Cléante: Brez dvoma prav ljubko.

Harpagon: Ali ne meniš, da je vredno misliti na tako dekle?

Cléante: Da, oče.

Harpagon: Da si je take prilike samo želeti?

Cléante: Zelo.

Harpagon: Da je povsem videti, da bo dobra gospodinja?

Cléante: Brez dvoma.

Harpagon: In da bi bil soprog prav zadovoljen z njo?

Cléante: Gotovo.

Harpagon: Majhna nerodnost je poleg: bojim se namreč, da nima toliko premoženja, kot bi ga smel zahtevati.

Cléante: Ah, ljubi oče, kdo bi gledal na imetje, kadar gre za ženitev s pošteno deklico?

Harpagon: Prosim, prosim! Saj se da pripomniti, da se imetje lahko nadomesti s čim drugim, če ga ni toliko, kot bi bilo želeti.

Cléante: To se razume.

Harpagon: Prav veseli me torej, da vidim, da si z mano enakih misli. Zakaj njeno pošteno obnašanje in njena milina sta mi premagali srce; pa sem sklenil, da se z njo oženim, če ima količkaj premoženja.

Cléante: A?

Harpagon: ~~Kako?~~

Cléante: Sklenili ste, pravite...

Harpagon: Da se oženim z Mariano.

Cléante: Kdo? Vi? Vi?

Harpagon: Da, jaz, jaz, jaz. Kaj naj to pomeni?

Cléante (prepaden): Nenadoma se mi je zvrtilo v glavi. Grem...

Harpagon: Ne bo hudega. Pojdi brž v kuhinju pa popij velik kozarec sveže vode.

(Cléante odide.)

6. prizor.

Harpagon. Elise.

Harpagon: To so ti naši mehkužni gospodiči! Kokoš ima več moči nego oni . . .! Tako sem, hči moja; odločil zase. Kar se tiče tvojega brata, sem mu namenil neko vdovo, ki so mi davi pravili o njej. Tebe pa dam v zakon gospodu Anselmu.

Elise: Gospodu Anselmu —?

Harpagon: Da, zrelemu, prevdarnemu in pametnemu možu, ki ima komaj petdeset let in ki pravijo, da je zelo bogat.

Elise (se prikloni): Ne maram se možiti oče, če dovolite.

Harpagon (se tudi prikloni): In jaz, hčerkica moja draga, hočem, da se omožiš, če dovoliš.

Elise (se zopet prikloni): Prosim, oprostite, oče.

Harpagon (se tudi prikloni): Prosim, oprostí, hčerkica.

Elise: Gospodu Anselmu sem prav ponižna služabnica ali (se zopet prikloni) z vašim dovoljenjem, vzela ga ne bom.

Harpagon: Prav ponižen sluga sem ti, ali (se tudi prikloni) s tvojim dovoljenjem, vzela ga boš še nocoj.

Elise: Še nocoj?

Harpagon: Še nocoj.

Elise (se zopet prikloni): Ne bom ga, oče.

Harpagon (tudi): Boš ga, hčerkica.

Elise: Ne.

Harpagon: Da.

Elise: Ne, vam pravim.

Harpagon: Da, ti pravim.

Elise: Do tega me ne pripravite.

Harpagon: Do tega te bom pripravil.

Elise: Raje se umorim, ko da vzamem takega moža.

Harpagon: Ne boš se umorila, temveč vzela ga boš. Poglejte si, kaka predrznost! Ali je že kdaj hči govorila tako s svojim očetom?

Elise: Ali je že kdaj oče tako možil svojo hčer?

Harpagon: Možitev je to, ki ji ni kaj oporekati. Stavim, da bo vsakdo odobraval mojo izbero.

Elise: Jaz pa stavim, da ga ni pametnega človeka, ki bi jo mogel odobravati.

Harpagon (zagleda oddaleč Valèra): Tamkaj je Valère. Ali hočeš, da on rzsodi med mana?

Elise: Dobro.

Harpagon: Ali se boš uklonila njegovi sodbi?

Elise: Da; pokorila se mu bom, karkoli poreče.

Harpagon: Prav torej.

7. prizor.

Valère. Harpagon. Elise.

Harpagon (kliče): Semkaj, Valère! (Valère vstopi.) Izbrala sva te, da nama poveš, kateri izmed naju ima prav, — moja hči ali jaz.

Valère: Vi gospod, brez ugovora.

Harpagon: Ali pa že veš, o čem govoriva?

Valère: Ne. A vi se zmotiti sploh ne morete; vas je sama modrost!

Harpagon: Hočem ji nocoj dati za soproga moža, ki je prav tako bogat kakor pameten. Malopridnica mi pa pravi v zobe, da se ji še sanja ne, da bi ga vzela. Kaj praviš ti k temu?

Valère: Kaj k temu pravim?

Harpagon: Da.

Valère: Hm . . . , hm . . .

Harpagon: Kaj?

Valère: Jaz pravim, da sem prav za prav vašega mnenja. Saj sploh ni mogoče, da vi ne bi imeli prav. Vendar ima v nekem oziru prav tudi ona in . . .

Harpagon: Kako! Gospod Anselme je imenitna partija: rodom plemič, dobrega srca, resen, pameten in zelo premožen, brez otrok iz prvega zakona. Kje najti kaj boljšega?

Valère: To je res. Mogla bi vam pač reči, da gre stvar prenapro in da bi trebalo vsaj nekaj časa, da vidi, ali bo moglo soglašati njeno nagnjenje z . . .

Harpagon: To je prilika, ki jo je treba brž pograbiti. Naletel sem na prednost, ki je sicer ne dobim nikjer: voljan jo je namreč vzeti brez dote!

Valère: Brez dote?

Harpagon: Da.

Valère: Ah, več pa ne rečem. To je vidite, razlog, ki odtehta vse. Temu se je treba podvreči.

Harpagon: S tem si prihranim lepe denarce.

Valère: Gotovo! To ne dopušča nobenega ugovora. Lahko bi vam ona sicer ugovarjala, da je možitev resnejša zadeva, kot bi si kdo mislil, da gre za srečo ali nesrečo vsega življenja in da se mora pogodba, ki naj velja do smrti, skleniti le z veliko previdnostjo.

Harpagon: Brez dote!

Valère: Prav imate. Razume se, da je to odločilno. So sicer ljudje, ki vam utegnejo reči, da je pri takih zadevah nagnenje deklice stvar, ki se je brez dvoma treba nanjo ozirati ter da taka velika razlika v starosti, značaju in čustvovanju lahko povzroči v zakonu prav neprijetne nastope . . .

Harpagon: Brez dote!

Valère: Ah, na to ni ugovora, saj vem. Kdo bi se zlomka ustavljal? Seveda je najti dovolj očetov, ki bi se raje ozirali na čuvstva svojih hčera nego na denar, ki bi ga morali dati, — očetov, ki jih ne bi hoteli žrtvovati dobičku in bi gledali v prvi vrsti na to, da ustvarijo v zakonu ono sladko soglasje, ki ohranja čast, mir in veselje in da . . .

Harpagon: Brez dote!

Valère! Res je. To zapre sapo vsaki drugi besedi. Brez dote! Kdo naj se ustavlja takemu razlogu!

Harpagon (zase, gleda na vrt): Stoj! Zdi se mi, da slišim pasje lajanje. Pa ne, da bi se bilo komu za hotelo mojega denarja? (Valèru) Ostani tu. Takoj se vrnem. (Odide na vrt.)

8. prizor.

Elise, Valère.

Elise: Ali ste ob pamet Valère, da mu tako govorite?

Valère: Moram tako, da ga ne razburim in mu pridem prej na kraj. Če mu kar naravnost ugovarjam, pokvarim vse. Nekateri ljudi si pridobiš le po ovinkih: značaje, ki ne trpe ugovarjanja, uporne narave, ki jih resnica spravi pokonci, ki se vedno ustavljajo pred ravno potjo pameti in jih pripelješ samo naokrog tja, kamor bi jih rad. Delajte se, ko da pristajate na njegovo voljo, pa pridete laže do smotra in . . .

Elise: A ta možnost, Valère?

Valère: Poskusili bomo, da jo kakorkoli preprečimo.

Elise: A kako vendar, če naj jo sklenem še nocoj?

Valère: Zahtevajte odloga za premislek! Recite, da ste bolni.

Elise: A če pokličejo zdravnika, odkrijejo prevaro.

Valère: Ali se šalite? Kaj pa razumejo zdravniki? Pojdite, pojdite, radi njim ste lahko bolni po mili volji. Že kaj najdejo, da vam povedo, odkod vaša bolezen . . .⁹

9. prizor.

Harpagon, Elise, Valère.

Harpagon (v ozadju, zase): Hvala Bogu, nič ni.

Valère (ne vidi Harpagona): In končno ostane najino zadnje sredstvo beg, ki naju reši vseh neprilik. In če je vaša ljubezen, lepa Elise, dovolj trdna . . . (zapazi Harpagona, brž odločno). Da, hči se mora pokoriti očetu! Nikar naj ne gleda, kakšen je odločeni ji soprog! Če pa se pridruži še veliki razlog, da gre reč brez dote, mora biti pripravljena, da privoli v vse, kar se ji ponudi.

Harpagon: Prav! Dobro govoriš.

Valère: Gospod, prosim vas, da mi oprostite, če sem se malo ravznel in si drznil ji govoriti na tak način.

Harpagon: Kaj? Očaral si me in hočem, da prevzameš popolno oblast nad njo. (Elisi). Da, zaman se izmikaš! Vso oblast mu prepuščam, ki mi jo daje nebo nad teboj, in hočem, da storiš vse, karkoli ti poreče!

Valère (Elisi): Zdaj se pa še ustavljajte mojim opominom! (Elise odhaja; Harpagonu). Gospod, sledim ji, da nadaljujem pridigo, ki sem ji jo preje napravil.

Harpagon: Da zelo ti bom hvaležen, zares . . .

Valère: Dobro bo, da ji malo nategnemo vajeti.

Harpagon: Res, treba je . . .

Valère; Nikar se ne trudite. Mislim, da ji že pridem na kraj.

Harpagon: Daj, daj! Jaz grem na kratek sprehod po mestu, pa se brž vrnem.

Valère (odhaja za Eliso in govori za njo). Da, denar je več vreden nego vse na svetu in Boga morate zahvaliti, da vam je dal tako izvrstnega moža za očeta. On ve, kaj je življenje. Če se kdo ponudi, da vzame hčer brez dote, ni nič več izbiranja. Vse je s tem povedano in razlog „Brez dote!“ odtehta lepoto, mladost, rod, čast, pamet in poštenje . . .

Harpagon (sam): Ah, tak vrl dečko! Govori vam ko prerok. Srečen oni, ki ima takega služabnika!

Zastor.

Drugo dejanje.

I. prizor.

Cléante. La Flèche.

(Cléante in La Flèche iz ozadja.)

Cléante: Ah, teslo tako, kam si se vendar zavlekel? Ali ti nisem ukazal . . . ?

La Flèche: Da, gospod, prišel sem semkaj, da bi vas na mestu počakal. A vaš gospod oče, prebito nevljuden človek, me je siloma napodil in malo, da nisem bil tepen . . .

Cléante: Kako je z našo zadevo? V vedno večji stiski sem, pa sem med tem časom še zvedel, da mi je oče — tekmeč!

La Flèche: Vaš oče zaljubljen?

Cléante: Da. Pa sem mu komaj in komaj prikriil svoje razburjenje spričo take novice.

La Flèche: On da se spravlja ljubiti! Kaj mu vraga ne hodi na misel! Ali si norce brije iz sveta? Ko da je ljubezen za take ljudi kot je on!

Cléante: Najbrže se mu je radi mojih grehov vzbudila ta strast.

La Flèche: A čemu bi mu prikriivali svojo ljubezen?

Cléante: Da mu dam manj povoda za sumničenje in da mi bo, če treba, laže mogoče, da to ženitev prepečim. Kakšen odgovor prinašaš?

La Flèche: Primaruha, gospod, — človek, ki si denar izposojuje, je revež. Prebito mu mora slaba presti, kdor je, kakor vi prisiljen, da se izroči na milost in nemilost oderuškim krempljem . . .

Cléante: Torej ne bo nič?

La Flèche: Ne zamerite. Naš mojster Simon, ki so nam ga priporočili za posrednika, je skrben in vnet mož. Pravi, da se trudi za vas na vse kriplje in trdi, da mu je sama vaša vnanjščina prevzela srce.

Cléante: Ali torej dobim petnajst tisoč frankov, ki bi jih rad?

La Flèche: Da, a pod nekaterimi majhnimi pogoji, ki jih boste morali sprejeti, če vas je želja, da se stvar napravi.

Cléante: Ali si govoril z njim, ki bi naj denar posodil?

La Flèche: A, kaj še! To ne gre kar tako. Oni se skriva še bolj kot vi. Ej, večje tajnosti so to, nego si mislite! Posrednik za nič ne mara povedati njegovega imena, danes pa bi se naj vi sestali z onim v neki tuji hiši, da ga sami poučite o svojem imetju in svoji rodbini. Nikakor ne dvomim, da se bo že s samim imenom vašega očeta stvar uredila.

Cléante: Zlasti še, ker je mati umrla in mi njenega deleža ne morejo vzeti,

La Flèche: Tu je (išče po žepih) nekaj stavkov, ki jih je sam narekoval našemu posredovalcu, da izveste zanje, preden sploh nadaljujemo dogovore. (Bere):

»Pod pogojem, da se upnik prepriča o popolni varnosti ter da je dolžnik polnoleten in iz rodbine, katere premoženje je precejšnje, trdno, varno, brez dolga in razpoložljivo, se sklene pravnoveljavna in natančna pogodba pred kar najbolj vestnim notarjem, ki ga v ta namen izbere upnik sam, ker je zanj največje važnosti, da se listina pravoveljavno napiše«.

Cléante: Temu ni kaj oporekati.

La Flèche: *»Da si upnik ne obteži vesti, je voljan dati svoj denar po pet in pol od sto«.*

Cléante: Po pet in pol od sto? Bogme, to je pošteno. Ni, da bi se pritoževal.

La Flèche: To je res.

»Ker pa imenovani upnik nima sam vsote, za katero gre, temveč si jo mora, da dolžniku ustreže, izposoditi od nekoga drugega po dvajset od sto, bo moral imenovani prvi dolžnik plačati te obresti s prej navedenimi, ker je imenovani upnik le iz prijaznosti najel to posojilo«.

Cléante: Kaj vraga! Kakšen žid, kaka pijavka pa je to?

La Flèche: Res je, saj sem rekel. Le premislite.

Cléante: Kaj hočeš, da premišljam? Denarja rabim — in pristati moram na vse . . .

La Flèche: Tako sem mu odgovoril.

Cléante: Ali je še kaj?

La Flèche: Samo majhen odstavek še.

»Od zahtevanih petnajst tisoč frankov odšteje upnik v gotovini lahko samo dvanajst tisoč livres, mesto ostalih tisoč tolarjev pa bo moral dolžnik prevzeti staro obleko, perilo in dragocenosti, katerih seznam sledi in ki jih je imenovani upnik po svoji vesti ocenil čim nižje mogoče«.

[Cléante: Kaj naj to pomeni?

La Flèche: Zaslišite seznam:

»Prvič. Postelja na štiri noge z oljnozeleuimi zastori in čedno nanje prišitimi progami iz ogrskih čipk, k temu šest stolov in praznje pregrinjalo iz istega blaga; vse skupaj dobro ohranjeno in z lepo svilo, na rdeče in modro se spreminjajočo, podloženo.

Dalje posteljno nebo, z do tal segajočimi zavesami iz dobrega aumalskega volnenega blaga, blede rožnate barve z okrasjem in resami iz svile«.

Cléante: Kaj pa naj počnem z vsem tem?

La Flèche: Počakajte!

»Dalje velika miza iz orehovine z dvanajstimi izrezljanimi nogami ali stebriči, ki jo lahko raztegneš na oba kraja in ima spodaj pripadajočih šest pručnic.«

Cléante: Pa kaj bi s tem, bes ga opali?

La Flèche: Potrpite.

»Dalje tri velike muškete, vse okrašene z biserno matico, s pripadajočimi vilami¹².

Dalje lončena peč z dvema retortama in tremi recipienti; prav uporabno za takega, ki ga veseli destiliranje.

Cléante: V meni vre —!

La Flèche: Le tihol

»Dalje plunka¹³ iz Bologne z vsemi ali do malega vsemi strunami.

Dalje igra na kroglice in damska deska z gosjo igro po grškem načinu¹⁴, zelo pripravno za kratkočasenje, če drugega posla nimaš.

Dalje kuščarjeva lev, tri in pol čevlja dolga, s senom nagačena; zanimiva redkost, ki jo lahko obesiš v sobi pod strop.]

Vse zgoraj navedeno je med brati vredno dobrih štiri tisoč pet sto livres, a je cena po uvidevnosti upnika znižana na tri tisoč livres.

Cléante (srdito): Vrag ga vzemi z njegovo uvidevnostjo vred, rablja oderuškega! Ali je bilo sploh že kdaj slišati o takem posojilu? Ali ni zadovoljen z blaznimi obrestmi, ki jih zahteva, da mi hoče usiliti še za tri tisoč livres stare ropotije, ki jo znaša z vseh vetrov? Še dvesto tolarjev ne dobim zanjo in vendar moram privoliti v vse, kar zahteva. Lahko je njemu, da me prisili, naj sprejemem karkoli. Lopov mi je nastavil nož na vrat.

[La Flèche: Ne zamerite, gospod, a vidim, da ste prav na isti poti, ki je Panurge¹⁵ po njej šel rakom žvižgat: na posodo hodite, drago kupujete, poceni prodajate in zapravljate, česar še prejeli niste.

Cléante:] Kaj hočeš, da storim? Tako daleč pripravi mlade ljudi prokleta skopost očetov. Potem se pa čudijo, da si sinovi žele njihove smrti.

La Flèche: Priznati je treba, da bi skrajna skopost vašega očeta spravila pokonci najbolj razsodnega človeka na svetu. Prav nobenega poželjenja po vislicah nimam, hvala Bogu in če vidim pri tovariših, da se spuščajo v dvomljive posle, se znam spretno izmuzniti in se modro izvijem iz vseh zadevic, ki dado količkaj slutiti vrv, — ampak, da vam povem po pravici, postopanje vašega očeta mi skoraj da vzbuja skušnjavo, da ga okradem. In če bi ga okradel, bi se mi zdelo, da sem še dobro delo storil.

Cléante: Daj mi malo te pogoje, da jili še sam pregledam.

(Oba stopita v ozadje.)

2. prizor.

Harpagon. Mojster Simon. La Flèche.

(Harpagon in mojster Simon v pogovoru vstopita in ne vidita Cléanta in La Flèche.)

Mojster Simon: Da gospod, mlad mož je, ki rabi denarja. Njegove razmere ga silijo, da si ga dobi. Zato pristaja na vse, karkoli zahtevate.

Harpagon: Ali mislite, mojster Simon, da ni kake nevarnosti poleg? Ali veste za ime, premoženje in rodbino onega, ki zanj govorite?

Mojster Simon: Ne. Baš bogve koliko vam o njem ne morem povedati. Povsem slučajno so ga opozorili name. A vam že on pojasni vse potrebno. Njegov sluga mi je zagotovil, da boste zadovoljni, ko ga spoznate. Vse, kar vam morem povedati, je to, da je njegova rodbina prav bogata, da matere več nima in da se obveže, če želite, da mu umre oče, še preden preteče osem mesecev.

Harpagon: To je že nekaj. Ljubezen do bližnjega, mojster Simon, nam nalaga dolžnost, da ljudem ustrezemo, če nam je mogoče.

Mojster Simon: To se razume.

La Flèche (spozna mojstra Simona. Tiho Cléantu): Kaj naj to pomeni? Naš mojster Simon govori z vašim očetom?

Cléante (tiho La Flèchu): Ali mu je kdo povedal, kdo sem? Pa ne, da bi me bil izdal ti?

Mojster Simon (zagleda Cléanta in La Flècha): Ah, ah — hudo se vama mudi! Kdo vama je pa povedal, da je to tukaj? (Harpagonu) Jaz jima, gospod, zares nisem povedal ne vašega imena, ne vašega stanovanja. A mislim, da ni baš velike škode. Oba znata molčati, pa se lahko tu skupaj pogovorite.

Harpagon: Kaj?

Mojster Simon (pokaže Cléanta): To je oni gospod, ki bi si rad od vas izposodil petnajst tisoč livres, o katerih sem vam govoril.

Harpagon: Kaj, ti lopov, ti se spuščáš v tako sramotno početje?

Cléante: Kako, oče, vi se bavite s takimi brezvestnimi posli?

(Mojster Simon zbeži, La Flèche se skrije.)

3. prizor.

Harpagon. Cléante.

Harpagon: Ti se hočeš upropastiti s takim kaznivim izposojanjem?

Cléante: Vi se hočete obogatiti s tako zločinskimi obrestmi?

Harpagon: Ali si še upaš po tem dogodku stati pred menoj?

Cléante: Ali si vi po tem dogodku še upate, da se pokažete svetu?

Harpagon: Povej, ali te nič ni sram, da se udaš taki razuzdanosti, da si dovoljuješ tako strahotno zapravljanje in tako sramotno tratiš premoženje, ki so ti ga starši s tolikim znojem nabrali?

Cléante: Ali ne zardevate, ko onečaščate svoj stan s posli, ki jih uganjate, ko žrtvujete čast in dobro ime nenasitnemu pohlepu, kakó bi nagrabili cekin za cekinom in prekosili v obrestih najnesramnejšo lokavost, ki si jo kdaj zamislil katerikoli oderuh?

Harpagon: Poberi se mi izpred oči, propalica, poberi se!

Cléante: Kdo je po vašem večji krivec: oni, ki si denar izposoja, ker ga rabi, — ali oni, ki ga krade, čeprav ga nē rabi?

Harpagon: Izgini, ti pravim, da me ne razpališ —! (Cléante odide; sam, mirneje). Saj nisem hud radi tega. Opozorilo mi je, da naj pazim skrbneje ko kdaj poprej na vse, kar počenja . . .

4. Prizor.

Frosine, Harpagon.

Frosine (vstopi): Gospod . . .

Harpagon: Počakaj malo. Takoj se vrnem, pa se zgovoriva. (Zase). Prav bo, da grem malo pogledat svoj denar. (Odide na vrt).

5. Prizor.

La Flèche, Frosine.

La Flèche (vstopi; ne zapazi Frosine): Stvar je zares zabavna. Bržčas ima stari nekje veliko ropotarnico; zakaj prav nič nama niso znane stvari, ki jih je v seznamu navedel.

Frosine (zagleda La Flèche): Ej, ali si ti, La Flèche, ljuba duša? Kaj, da se vidiva še midva?

La Flèche: A, a, — ti si, Frosine? Kaj je pa tebe prineslo?

Frosine: To, kar je moj posel povsod drugod: da posredujem, kjer se dà, — ljudem pomagam, če je treba, — in kar najbolj izkoriščam male sposobnosti, ki jih

morda imam. Saj veš, da živiš na tem svetu zgolj od svoje spretnosti in da je Bog ljudem kot sem jaz dal samo toliko, kelikor si pridobe s spletkarjenjem in prevejanostjo.

La Flèche: Ali imaš kaj opravka z gospodarjem?

Frosine: Da. Nekaj malega opravljam zanj pa pričakujem zato plačila . . .

La Flèche: Od njega? Ah, primaruha, zares prebrisana boš morala biti, če boš hotela kaj izvleči iz njega! Povem ti, da ima denar pri nas hudo veliko veljavo . . .

Frosine: So usluge, ki ljudi čudovito omečijo.

La Flèche: Vsa čast ti sicer, — a ti še ne poznaš gospoda Harpagona. Gospod Harpagon je izmed vseh ljudi človek, ki je najmanj človekoljuben; izmed vseh smrtnikov najtrši in najbolj skopi smrtnik. Ni je usluge, ki bi pripravila njegovo hvaležnost tako daleč, da bi odprl roke . . . Pohvale, spoštovanja, dobrohotnosti in prijaznosti . . . v besedah, — kolikor hočeš. A o denarju — še sledu ne. Ali ti je dolgočasna in suhoparna njegova vljudnost! Beseda „dati“ mu je tako zoprna, da ne reče nikoli „Bog daj —“, ampak vedno „Bog posodi dober dan“ . . .

Frosine: Moj Bog, jaz znam ljudi molzti . . . Znana mi je tajnost, kako si pridobiti njih srce, požgečkati jim dušo in najti jim mesta, kjer so občutljivi!

La Flèche: Tukaj zaman. Stavim, da našega starega, kar se denarja tiče, ne omehčaš. Trdokorec je v

tem oziru in sicer trd tako, da vsak obupa nad njim. Pogineš lahko, pa se ne zgane. Skratka: denar mu je ljubši nego dobro ime, čast in krepost. Krč ga popade, če sliši, da ga česa prosiš. Na smrtnoranjivo mesto ga s tem zadeneš; prebodeš mu srce; iztrgaš mu drob; in če . . . A vrača se. Grem. (odide).

6. Prizor.

Harpagon, Frosine.

Harpagon (se vrne; zase): Vse je v redu. (Glasno). No, torej kaj je Frosine?

Frosine: Ah, moj Bog! Kako ste čvrsti, samo zdravje vas je!

Harpagon: Koga? Mene?

Frosine: Nikdar še nisem opazila na vas tako svežega in cvetočega lica!

Harpagon: Zares?

Frosine: Bogme, odkar živite, niste bili tako mladi videti kakor zdaj. Poznam ljudi petindvajsetih let, ki so na videz starejši od vas.

Harpagon: Pa imam vendar, Frosine, svojih šest križev na hrbtu.

Frosine: No, kaj pa je to? Šestdeset let! Prava reč! To so najlepša leta! In zdaj stopate v najboljšo možko dobo!

Harpagon: Res je; vendar bi mi dvajset let manj, mislim, ne škodilo.

Frosine: Ali se šalite? Čemu vam pa bodo? Takega lesa ste, da lahko živite sto let!

Harpagon: Misliš?

Frosine: Gotovo. Vse kaže na to. Postojte malo. Oh! Samo pogledjte si tu-le med očmi to znamenje dolgega življenja!

Harpagon: Ali se razumeš na to?

Frosine: Kako ne? Pokažite mi roko. (Harpagon pokaže roko). Ah, moj Bog! Kaka življenska črta!

Harpagon: Kako?

Frosine: Ali ne vidite, do kod gre ta črta?

Harpagon: No da, kaj naj to pomeni?

Frosine: Pri moji veri! Rekla sem sto let, — a vi jih prekoračite sto dvajset!

Harpagon: Ali je mogoče?

Frosine: Ubiti vas bo treba, vam pravim. Pokopali boste otroke in otrok otroke.

Harpagon: Tem bolje. — Kako je z našo zadevo?

Frosine: Čemu še vprašujete? Ali se kdaj lotim stvari, da je ne bi speljala do kraja? Imam zlasti za ženitve čudovit dar. Ni ga para na svetu, ki ga ne bi mogla v kratkem kakorkoli združiti. In mislim, da bi bila poročila turškega sultana z beneško republiko¹⁶, ko bi si bila to déla v glavo. Kajpak pri naši zadevi ni bilo takih težav. — Ker ju obiskujem, sem tako eni kakor drugi mnogo govorila o vas. Povedala sem materi, kako ste se odločili glede Mariane, ki ste jo videli na ulici in ob oknu . . .

Harpagon: In mati je odgovorila —?

Frosine: Z veseljem je ponudbo sprejela. In ko sem ji sporočila, da močno želite, naj bi njena hčerka nocoj prisostvovala sklepanju zakonske pogodbe vaše hčere, je privolila brez nadaljnega ter mi jo izročila v varstvo.

Harpagon: Dolžan sem namreč, Frosine, da priredim večerjo gospodu Anselmu in prav vesel sem, da bo tudi ona med gosti.

Frosine: Prav imate. Po obedu hoče obiskati vašo hčer, nato pa namerava iti na sprehod [po sejmu¹⁷], da pride naposled k večerji.

Harpagon: No, se pa popeljeta obe v moji kočiji, ki jima jo posodim.

Frosine: To ji bo docela prav.

Harpagon: Ali si pa kaj govorila, Frosine, z materjo glede imetja, ki bi ga lahko dala svoj hčerki? Ali si ji rekla, da je treba, da se pobriga; da stori, kar je v njenih močeh; da žrtvuje karkoli za tako priliko? Zakaj navada ni, jemati dekcle v zakon, ne da bi kaj prinesla s sabo . . .

Frosine: Kaj? To vam je dekcle, ki vam prinese dvanajst tisoč livres rente.

Harpagon: Dvanajst tisoč livres rente?

Frosine: Da. Prvič, vzrejena je in vzrasla ob prav skromni prehrani. Je dekcle, vajeno življenja ob solati, mleku, siru in sadju in torej ne bo potrebovalo ne bogato obložene mize, ne krepkih govejih juh, [ne sicer neizogibne boljše kaše¹⁸], ne slaščic ki bi jih bilo treba

drugi ženski. To pač ni taka malenkost, da ne bi vsako leto narastlo vsaj na tri tisoč frankov. — Poleg tega se oblači kar najbolj preprosto in dostojno; prav nič ji ni za sijajne obleke, ne za dragocen lišp, ne za razkošno opravo, za čimer tako željno teže vse njene vrstnice. To dejstvo je vredno več nego štiri tisoč livres na leto. — Vrhu tega ji je kvartanje¹⁹ silno zoprno[, česar pri današnjih ženskah zlepa ne najdete. Vem za eno iz naše soseščine, ki je letos pri kvartanju izgubila dvajset tisoč frankov. A vzemimo samo četrtno.] Pet tisoč frankov pri igri ter štiri tisoč pri obleki in lišpu znaša devet tisoč livres. Tisoč tolarjev pa računamo za hrano. Ali tako nimate na leto svojih dvanajst tisoč frankov?

Harpagon: Da, to ni slabo. A ta račun ni prav nič stvaren!

Frosine: Oprostite! Mar ni docela stvarno, če vam dekle prinese v zakon kot doto veliko zmernost; kot dedščino veliko ljubezen do preprostosti v noši; in kot dodatek globoko mržnjo do kvartanja?

Harpagon: Smešno je, da mi hočete sestaviti njeno doto iz samih izdatkov, ki jih ne bo napravila! Ne da-jem jaz potrdila o tem, česar ne prejmem. Nekaj moram dobiti pod palec.

Frosine: Moj Bog, saj dobite dovolj. Povedali sta mi, da imata nekje nekaj imetja, ki mu boste vi gospodar.

Harpagon: To bo treba pogledati. — Ali, Frosine, še nekaj me vznemirja. Dekle je mlado, kakor vidiš. In mladi ljudje ljubijo ponavadi samo svoje vrstnike, iščejo

zgolj njihovo družbo. Bojim se, da ji človek moje starosti ne bi bil po volji in da bi to morda bilo vzrok kakih malih nerodnosti, ki bi mi ne bile prijetne.

Frosine: Ah, kako slabo jo poznate! To je spet posebnost, ki vam jo moram povedati. Strahovito zoprni so ji vsi mladi ljudje. Ljubi pa samo stare.

Harpagon: Ona?

Frosine: Da, ona. Hotela bi, da ste jo slišali, kako o tem govori. Za nič ne mara gledati mladih moških, blažena pa je, pravi, če vidi lepega starca s častitljivo brado. Čim starejši je, tem ljubši ji je; in opozarjam vas, da se nikarte delati mlajšega nego ste. Ona hoče vsaj šestdesetletnika. In ni še štiri mesece tega, kar bi se bila skoraj omožila, pa je kar vse razdrla, ker se je pokazalo, da ima ženin samo šest in pedeset let, in kers e pri podpisovanju pogodbe ni poslužil naočnikov . . .

Harpagon: Samo radi tega?

Frosine: Da. Pravi, da ji borih šest in petdeset let ni dovolj. In zlasti je navdušena za nosove z naočniki . . .

Harpagon To je pa, bogme, novica!

Frosine: Stvar gre še dalje, nego si mislite. V njeni sobi visi nekaj slik in bakrorezov. A kaj mislite, da predstavljajo? [Kakega Adonisa morda, kakega Cephala, Parisa, Appolona? Kaj še: lepe] podobe Saturna, kralja Priama, starega Nestorja in dobrodušnega očeta Anchisa na sinovih ramah so to! . . .²⁰

Harpagon: To je čudovito! Tega bi si nikdar ne bil mislil. In prav veseli me slišati, da je take narave. Zares, da sem jaz ženska, nikdar ne bi ljubil mladih moških!

Frosine: Pač verjamem. Lepa reč — ti-le mladi ljudje, da bi jih ljubila! Pravi smrkavci so in smešni gizdalini! Kdo se pa naj zaljubi vanje? Rada bi vedela, kaj imajo privlačnega na sebi . . .

Harpagon: Tudi jaz tega ne razumem. Zares ne vem, kako se najdejo ženske, ki jih imajo rade.

Frosine: Pošteno jih luna trka bržčas. Mladost da je ljubezniva! Ali so ti plavolasi mladiči sploh možje? Kako se je vendar mogoče zaljubiti v take bedake?

Harpagon: Saj to venomer pravim. In njih nežni glasek, ko glas piščancev! Onih troje dlak pod nosom, zavihanih ko mačkove brke! Njih predivaste lasulje, široke mahedrave hlače in odpeta suknja²¹ . . . (!)

Frosine: Hej, ste pa že vi docela drugačna postava! To je moški! Človek ima vsaj zadoščenje, če vas vidi. Takšen je treba biti in tako bodi opravljen, kdor hoče, da se katera vanj zaljubi!

Harpagon: Praviš torej, da sem priličen?

Frosine: Kako? Divni ste in vaše lice bi trebalo naslikati. Dajte, prosim, obrnite se malo! (Harpagon se obrne.) Kaj še hočete boljšega? In da vas vidim hoditi. (Harpagon hodi.) To vam je postava, vitka, prosta, neprisiljena, — kakor se spodobi! Kaj vam pa sploh manjka mi povejte?

Harpagon: Nič posebnega, hvala Bogu. Samo ta kašeljs²² se me loti od časa do časa.

Frosine: To ni nič. Vaš kašeljs vam dobro pristoja in prav prijetno kašljate.

Harpagon: Povej mi no: ali me Mariane še ni videla? Me mar ni opazila, kadar sva se srečala?

Frosine: Ne. Toda mnogo sva govorili o vas. Opisala sem vas. Pozabila nisem, pohvaliti vaše vrline in oporiti jo na veliko čast, ki jo čaka, da dobi moža, kakršen ste vi.

Harpagon: Dobro si storila in zahvaljujem se ti.

Frosine: Rada bi vas, gospod, poprosila nečesa malega. Pravdam se in propadem, ker nimam denarja. (Harpagonu se lice zresni.) Vi bi mi pa prav lahko pripomogli, da pravdo dobim, ko bi mi izkazali majhno dobroto . . . Še sanja se vam ne, kako bo vesela, ko vas vidi. (Harpagonu se lice spet zvedri.) Ah, kako jí boste ugajali! [Kako čudovito bo vplivala nanjo vaša po starem nabrana ovratnica²³! Predvsem pa jo bodo očarale vaše hiače, pripete na telovnik z zaponkami.] Norela bo za vami! [Ljubimec z zaponkami bo zanjo čudežna slast.]

Harpagon: Tako reč pa res z veseljem poslušam.

Frosine: V resnici, gospod, ta pravda je zame hudo velike važnosti. (Harpagonu se lice spet zresni.) Uničena sem, če jo zgubim. Z majhno podporo pa bi si opomogla . . . Hotela bi, da ste jo videli, kako zadivljena je bila, ko je poslušala, kar sem ji pravila o vas. (Harpagonu se lice spet zvedri.) Veselje ji je sijalo iz oči

ko sem ji naštevala vaše vrline. In pripravila sem jo tako daleč, da s skrajno nestrpnostjo čaka, kdaj se že zakon končnoveljavno sklene.

Harpagon: Veliko veselje si mi storila, Frosine. Povem ti, da sem ti iz vsega srca hvaležen.

Frosine: Prosim vas, gospod, da mi naklonite ono malo pomoč, ki vas zanjo prosim. (Harpagon postane spet resen.) Rešili bi me in vekomaj vam bom hvaležna.

Harpagon: Zbogom. Grem, da spišem svoja poslovna pisma.

Frosine: Zagotavljam vam, gospod, da mi ne bi mogli pomoči v hujši stiski!

Harpagon: Ukazal bom, da naj pripravijo kočijo, [da se popeljete na sejem.]

Frosine: Ne nadlegovala bi vas, ko bi mi ne bila sila —!

Harpagon: In poskrbel bom, da zgodaj odvečerjamo, da ne bo koga v želodcu tiščalo . . .

Frosine: Ne zavrnite mi prijaznosti, ki vas zanjo iskreno prosim. Še misliti si ne morete, gospod, veselja, ki . . .

Harpagon: Grem. Kličejo me. Na svidenje. (Odide.)

Frosine (sama): Kuga nad te, ti lakomni, pes in vrag naj te vzame! . . . Stiskač je kluboval vsem mojim nakanam. Vendar pa od posredovanja ne odneham. Za vsak slučaj grem lahko na nasprotno stran, — tam mi je lepa nagrada zagotovljena! (Odide.)

Zastor.

Tretje dejanje.

1. prizor.

Harpagon, Cleante, Elise. Valère. botra Claude (z metlo v roki), stric Jacques, La Merluche, Brindavoine.

Harpagon: Pridite torej semkaj vsi, da vam razdelim svoje ukaze za pozneje in da vsak ve za svoj posel. Stopite bliže, botra Claude. Začnimo pri vas. Dobro, vi že imate orožje v rokah. Vaši skrbi nalagam, da povsod počedite. Predvsem pa pazite, da pohištva preveč ne drgnete, da se ne obrabi. Vrhu tega boste med večerjo nadzorovali steklenice. Če se katera izgubi ali pa se kaj razbije, ste odgovorni vi in vam škodo odtrgam od plače.

Stric Jacques (zase): Pretkana kazen!

Harpagon (botri): Pojdite. (Claude gre).

2. prizor.

Prejšnji razen botre Claude.

Harpagon: Vam, Brindavoine, in vam, La Merluche, nalagam, da bosta umivala kozarce in točila vino, pa samo, kadar bo kdo žejen, ne pa kot je navada nekaterih brezobzirnih strežajev, ki ljudje izzivajo in jim vzbujajo željo po pijači, kadar nanjo baš nihče ne misli. Počakajta,

da vaju kdo vsaj dvakrat pokliče in ne pozabita doliti vedno dovolj vode!

Stric Jacques (zase): Da, čisto vino stopi v glavo.

[La Merluche: Ali naj odloživa halji²⁴, gospod?

Harpagon: Da, ko vidita, da gostje prihajajo. A pazita dobro, da si oblek ne pokvarita.

Brindavoine: Saj veste, gospod, da je na sprednji strani mojega suknjiča velik oljnat madež od svetiljke...

La Merluche: In da imam jaz, gospod, hlače zadaj raztrgane in da se mi vidi skozi, spodobno povedano — —

Harpagon (La Merluchu) Mir! Pa obračajte tisto vedno kar se dà proti steni in kažite gostom le prednjo stran. (Brindavoinu) In vi držite vedno svoj klobuk takole, kadar strežete (kaže mu, kako naj drži klobuk spredaj na suknjiču, da skrije madež]. Oba odideta).

3. prizor.

Harpagon, Cléante, Elise, Valère, stric Jacques.

Harpagon (Elisi): Ti, hčerka moja, boš pa nadzorovala, ko bodo pospravljali z mize, in pazila, da kaj ne gre v kvar. Mladenkam to dobro pristojta. Dotlej pa se pripravi, da lepo sprejmeš mojo nevesto, ki te pride obiskat in se s tabo popelje na sejem. Ali poslušaj, kaj ti pravim?

Elise: Da, oče. (Odide).

4. prizor.

Harpagon, Cléante, Valère, stric Jacques.

Harpagon (Cléantu): In tebi, sinko moj gizdalin-ski, ki ti dobrotno odpuščam poprejšnji dogodek, tebi svetujem, naj ti ne pade v glavo, da bi do nje bil nevljuden!

Cléante: Jaz, oče? Nevljuden? A zakaj?

Harpagon: Moj Bog, saj vemo, kako se obnašajo otroci, če se jim oče drugič oženi, in kako navadno gledajo takozvano mačeho . . . A če želiš, da pozabim tvojo zadnjo mladostno norčijo, ti prav priporočam, da pokažeš moji izvoljenki prijazen obraz in jo skratka kar najlepše sprejmeš.

Cléante: Da vam povem resnico, oče: obljubiti vam ne morem, da bom vesel, ker postane ona moja mačeha. Lagal bi se, ko bi tako govoril. A kar se tiče lepega sprejema in prijaznega obraza, vam obljubljam, da vam bom do pičice pokoren.

Harpagon: Samo pazi!

Cléante: Videli boste, da se vam ne bo čemu pri-
toževati.

Harpagon: To bo pametno. (Cléante odide).

5. prizor.

Harpagon, Valère, stric Jacques.

Harpagon: Valère, zdaj mi pomagaj. Hej, semkaj, stric Jacques, le bliže; prihranil sem te za nazadnje.

Stric Jacques: Ali hočete govoriti s svojim kočijažem, gospod ali s svojim kuharjem? Zakaj jaz sem oboje.

Harpagon: Z obema.

Stric Jacques: A s katerim najprej?

Harpagon: S kuharjem.

Stric Jacques: Potem, prosim, počakajte. (Odloži kočijaški plašč in se pokaže v kuharski obleki).

Harpagon: Kakšne vražje ceremonije pa uganjaš?

Stric Jacques: Samo govórite!

Harpagon: Obljubil sem, stric Jacques, da priredim nocoj večerjo.

Stric Jacques (zase): Veliko čudo!

Harpagon: Zdaj pa povej: ali nam pripraviš kaj dobrega?

Stric Jacques: Da, če mi daste dovolj denarja.

Harpagon: Kaj vraga! Vedno denarja! Zdi se, ko da o drugem nimajo govoriti nego o denarju, denarju in spet o denarju. Ah, samo ta beseda jim je venomer na jeziku, — denarja! Vse govori le o denarju! Drugega ne znajo, — denarja!

Valère: Nisem še slišal nesramnejšega odgovora nego je ta. Lepa reč, — skuhati kaj dobrega, če imaš dosti denarja! To je najlažja stvar na svetu. In ni ga tepca, ki tega ne bi znal in zmogel. Kot spreten človek pa povej, kako se za majhen denar skuha kaj dobrega.

Stric Jacques: Kaj dobrega za majhen denar?

Valère: Dá.

Stric Jacques (Valèru): Pri moji veri, gospod oskrbnik, prav hvaležni vam bomo, če nam odkrijete to skrivnost in prevzamete mojo kuharsko službo. Saj že tako vtikate svoj nos v vsako reč v hiši.

Harpagon: Molči! — Česa pa rabimo?

Stric Jacques: Evo vam gospoda oskrbnika, ki vam skuha nekaj dobrega z majhnim denarjem.

Harpagon: Tak nehaj! Hočem, da mi odgovoriš.

Stric Jacques: Koliko vas pa bo pri mizi?

Harpagon: Osem ali deset nas bo. Pa vzemimo osem. Kjer je jedi za osem ljudi, je je pač tudi za deset.

Valère: To se razume.

Stric Jacques: No da, treba bo četvero loncev juhe, pet krožnikov mesa, juhe . . . začetnih jedi . . .²⁵

Harpagon: Kaj vruga! S tem pogostiš vse mesto!

Stric Jacques: Pečenke . . .

Harpagon (mu z roko zamaši usta): Ah, lopov, ob vse me pripraviš.

Stric Jacques: Vmesnih jedi . . .

Harpagon (mu zopet zamaši usta): Še kaj?

Valère (stricu Jacquesu): Ali vas je želja, da vsi gostje popokajo? In je mar gospod povabil ljudi zato, da jih z jedmi zaduši? Dajte, preberite malo navodila za ohranitev zdravja, pa povprašajte zdravnike, ali je sploh kaj bolj škodljivega za človeka nego nezmerna prehrana?

Harpagon: Prav ima.

Valère: Vedite, stric Jacques, vi in vaši tovariši, da je miza, prepolna jedi, poguba za zdravje, da mora

zmernost vladati pri pojedinah, ki jih kdo priredi, ako se hoče pokazati prijatelja tistim, ki jih je povabil; in da je po besedah starega modrijana treba jesti, da živiš, ne pa živeti zato, da ješ.²⁶

Harpagon: Ah, kako dobro je to povedal! Pridi, da te objamem za te besede! Najlepši izrek je to, ki sem ga kdaj slišal . . . : Treba je živeti, da ješ, ne pa jesti, da ži — . . . Ne, ni tako. Kako si dejal?

Valère: Da je treba jesti, da živiš, ne pa živeti zato, da ješ.

Harpagon (stricu Jacques-u): Da. Ali si slišal? (Valèru). Kdo je veliki mož, ki je to izrekel?

Valère: Ne spominjam se trenutno njegovega imena.

Harpagon: Ne pozabi mi napisati teh besedi: z zlatimi črkami jih dam vdolbsti nad kamin v obednici.

Valère: Bom. Kar se pa večerje tiče, prepustite vso stvar samo meni. Jaz jo uredim, kakor treba.

Harpagon: Pa daj, no.

Stric Jacques: Tem bolje, imam vsaj jaz manj sitnosti.

Harpagon (Valèru): Treba bo takih stvari, ki se jih mnogo ne sne in ki si od njih brž sit. Recimo: prav mastna ovčja obara s paštetami in kostanjem . . .

Valère: Zanesite se name.

Harpagon: Zdaj pa, stric Jacques, bo treba očistiti kočijo.

Stric Jacques: Počakajte, to pa velja kočijažu. (Obleče svoj plašč). Pravite . . .

Harpagon: Da je treba očistiti kočijo in pripraviti konja, da popeljeta na sejem.

Stric Jacques: Vaša konja, gospod? Primaruha, gospod, prav nič več ne moreta hoditi. Ne bom dejal, da ležita na stelji, — saj je ubogi živali niti nimata in napak bi bilo, ko bi tako povedal. A nalagate jima tako strog post, da sta le še predstavi ali strahova, — senci konj . . .

Harpagon: Kako, da sta bolna? Saj nič ne delata!

Stric Jacques: A ker nič ne delata, gospod, ali jima zato ni treba jesti? Bolje bi bilo za ubogi živali, da trdo delata, da pa tudi jesta. Srce mi poka, ko ju gledam kako trpita. Zakaj naposled: ljubim svoja konja in zdi se mi, da trpim sam, ko ju gledam, kako trpita. Vsak dan si od ust pritrgam za oba. Gospod, prav trdo srce mora imeti, kdor nima usmiljenja do svojega bližnjega . . .

Harpagon: Saj ne bo take težave, če jih popeljeta do sejma.

Stric Jacques: Ne, gospod, jaz si jih ne zaupam voditi in vest bi me pekla, ko bi ju tepel takšna, kakršna sta. Kako hočete, da vlečeta kočijo, ko pa še sama sebe komaj vlačita?

Valère: Gospod, pa poprosim soseda Le Picarda, da ju on vodi. Saj nam mora tako pomagati pri pripravah za večerjo.

Stric Jacques: Bodi. Ljubše mi je, da pogineta pod tujo roko nego pod mojo.

Valère: Stric Jacques se dela hudo pametnega.

Stric Jacques: Gospod oskrbnik se pa dela močno važnega.

Harpagon: Mir!

Stric Jacques: Gospod, jaz prilizovalcev ne morem! Vidim pa, da uganja ta-le vse — ko neprestano pregleduje pri kruhu in vinu, drvah, soli in svečah, — vse samo zato, da se vam liže in laska. To me jezi. In peče me, ko slišim dan na dan, kaj govore o vas. Kajti končno čutim, da vas imam proti svoji volji rad. In za svojimi konji imam vas najrajši.

Harpagon: Ali bi jaz mogel zvedeti, stric Jacques, kaj o meni govore?

Stric Jacques: Da, gospod, ko bi za gotovo vedel, da vas to ne razsrđi.

Harpagon: Ne, nikakor ne.

Stric Jacques: Oprostite mi. Prav dobro vem, da vas bom razjezil.

Harpagon: Kaj še. Nasprotno. Razveseliš me; in prav rad bi zvedel, kaj o meni govore.

Stric Jacques: Gospod, če že hočete, vam odkrito povem, da si povsod norce brijejo iz vaš. Z vseh strani poslušamo zbadljivke na vaš račun. Vsem je v največje veselje, če vas lahko vlačijo po zobeh in si sproti izmišljujejo kaj novega o vaši skoposti. Eden pravi, da dajete v tisk posebne pratike z dvojnimi kvatrani in biljami, da tako z dvakratnimi posti v družini prištedite pri jedi. Drugi pripovedujejo, da imate s svojimi služabniki pred novim letom ali pa, preden gredo od vas,

vedno pripravljen prepir, da jih tako lahko odpravite brez darila. Ta beseduje, da ste nekoč izročili sodišču sosedovega mačka, ker da vam je sñedel kos koštrunove krače. Oni dé, da so vas neko noč zasačili, ko ste sami prišli oves krast svojima konjema in da vam je kočijaž, oni, ki je bil pred mano, naložil v temi ne vem koliko batin, ki od njih niste nič marali povedati. Skratka, ali vam naj povem? Kamorkoli grem, moram poslušati, kako vas rešetajo. Vi ste v bajko in posmeh vsakomur in nikoli ne govore o vas, da ne bi vas imenovali skopuha, lakomnika, stiskača in oderuha . . .

Harpagon (tepe Jacquesa): Ti si tepec, nesnaga, lopov in nespramnež!

Stric Jacques: Tako je, -- kaj nisem vedel? Niste mi hoteli verjeti. Saj sem vam dejal, da vas bom razjezil, če vam povem resnico.

Harpagon: Naučim te, kako se govori. (Odide.)

6. prizor.

Valère. Stric Jacques.

Valère: Kakor vidim, stric Jacques, slabo plačujejo vašo odkritostrčnost.

Stric Jacques: Za vraga, gospod prihajač, ki se delate tako važnega, — vas to nič ne briga. Smejte se svojim batinam, kadar jih doboste, nikarte se pa smejati mojim.

Valère: Ah, nič se ne jezite, gospod stric Jacques, prosim vas.

Stric Jacques (zase): Ponižen postaja. Hočem se napraviti pogumnega in če je dovolj bedast, da se me zboji, ga malo nabrišem. (Glasno.) Ali tudi veste, gospod porogljivec, da se jaz ne smejem in da vas, če me razpalite, pripravim do drugačnega smeha? (Porine Valèra do roba odra in mu grozi.)

Valère: Počasi vendar!

Stric Jacques: Kaj počasi! Mene pa ni volja!

Valère: Za Boga!

Stric Jacques: Nesramnež ste!

Valère: Gospod stric Jacques!

Stric Jacques: Mar je meni za vašega gospoda Jacquesa! Da vzamem palico, vas pošteno premlatim.

Valère: Kaj? Palico? (Zdaj pa Valère potisne Jacquesa nazaj.)

Stric Jacques: Ej, saj nisem mislil tako!

Valère: Veste pač, gospod bedak, da bi lahko jaz vas premlatil?

Stric Jacques: O tem ne dvomim.

Valère: Da ste koncem koncev samo kuharski capin?

Stric Jacques: Saj vem.

Valère: In da me še ne poznate?

Stric Jacques: O pač!

Valère: Da me boste premlatili, pravite?

Stric Jacques: Rekel sem tako v šali.

Valère: Meni pa ni prav nič za vašo šalo. (Ga tepe s palico.) Vedite, da ste slab šaljivec! (Odide.)

Stric Jacques (sam): Vrag vzemi odkritosrčnost! Slab posel je z njo. Odslej naprej se lepo zahvalim zanj in ne govorim več resnice. — Naj še bo radi gospodarja: on ima vsaj nekaj pravice, da me tepe. A ta-le gospod oskrbnik, — njemu pa posvetim o prvi priliki.

7. prizor.

Mariane. Frosine. Stric Jacques.

Frosine: Ali veste, stric Jacques, da-li je vaš gospodar doma?

Stric Jacques: Bogme da je. Še predobro vem.

Frosine: Recite mu, prosim vas, da sva tukaj.

(Jacques odide.)

8. prizor.

Mariane. Frosine.

Mariane: Ah, čudno mi je pri srcu, Frosine. Ako naj govorim po pravici: kako se bojim tega sestanka!

Frosine: A zakaj? In čemu se vznemirjate?

Mariane: Moj Bog, sprašujete me še? Ali si ne znate predstavljati nemira v človeku, ki zdaj — zdaj zagleda križ, ki ga bodo nanj pribili?

Frosine: Razumem pač, da Harpagon ni križ, ki bi ga hoteli pritisniti nase in ob njem sladko umreti. Vidim vam na obrazu, da vam po malem spet prihaja na misel mladi plavolasec, ki ste mi o njem pravili.

Mariane: Da, Frosine. Tega ne maram zanikati. Spodobni obiski, ki jih je pri nas napravil, so, priznam, izzvali v mojem srcu odmev . . .

Frosine: Ali ste zvedeli, kdo je?

Mariane: Ne, kdo je, ne vem. Vem pa, da mi je nad vse ljub in da bi ga raje vzela nego vsakega drugega, če bi smela izbirati sama. Ob spominu nanj mi je tem bridkejši mož, ki mi ga hočejo dati v zakon . . .

Frosine: Moj Bog, vsi ti plavolasci so ljubeznivi in prav prijetno govorijo. Večinoma pa so revni ko cerkvene miši . . . Bolje bo za vas, da vzamete starejšega moža, ki vam nudi veliko premoženje. Priznam sicer, da se srce temu malo upira in da je pri takem soprogu treba prezreti marsikakšno zoprnost. Ali to ne traja večno in verjemite mi, njegova smrt, vam kmalu omogoči, da vzamete kakega bolj ljubeznivega, ki vse minulo popravi . . .

Mariane: Moj Bog, Frosine, žalostno je, če moraš želeti ali pričakovati smrt nekoga, da postaneš srečna. A smrt se malokdaj ravna po vseh naših načrtih.

Frosine: Ali se vam meša? Poročite ga le pod pogojem, da vas skoro zapusti kot vdovo. To mora biti eden izmed členov v pogodbi! Prav nesramen bi bil, če ne bi umrl v treh mesecih. Evo ga v lastni osebi.
(Harpagon prihaja.)

Mariane: Ah, Frosine, kakšen je!

9. prizor.

Harpagon, Mariane, Frosine.

Harpagon (z naočniki; pozdravi Mariano). Ne bodite užaljeni, dražestna moja, če prihajam k vam z na-

očniki. Vem, da je vaše čare koj opaziti, da so dovolj vidni sami na sebi in da ni treba naočnikov, da jih zagledaš. A končno tudi zvezde opazujemo z lečami. Jaz pa trdim in jamčim, da ste vi zvezda, — a zvezda, — najlepša zvezda v kraljestvu zvezd! — Frosine, še besede ne odgovori in zdi se mi, da ne kaže prav nobenega veselja, da me vidi . . .

Frosine: Saj je še vsa prevzeta. Deklice se pa tudi vedno sramujejo, da bi koj pokazale, kaj jim je v srcu.

Harpagon (Frosini): Prav imaš. (Mariani). Glejte, miljenka moja, mojo hčer, ki prihaja, da vas pozdravi!

10. prizor.

Harpagon, Elise, Mariane, Frosine.

(Elise vstopi.)

Mariane: Že zdavnaj bi vas bila morala obiskati, gospodična.

Elise: Storili ste, gospodična, kar bi bila morala storiti jaz. Jaz bi bila morala priti prva k vam.

Harpagon (Mariani): Vidite, kako velika je. Plevel pač visoko zraste.

Mariane (Frosini): Oh, tak neprijazen človek!

Harpagon (Frosini): Kaj pravi dražestna?

Frosine: Da se ji zdite občudovanja vredni.

Harpagon: Preveč časti mi izkazujete, oboževana miljenka!

Mariane (zase): Káko teslo!

Harpagon: Izredno sem vam hvaležen za ta čuvstva.

Mariane (zase): Ne vzdržim več tukaj!

11. prizor.

Harpagon, Mariane, Elise, Cléante, Valère, Frosine, Brindavoine.

Harpagon: Tu prihaja tudi moj sin, da se vam pokloni. (Cléante vstopi, za njim Valère in Brindavoine).

Mariane (tiho Frosini): Ah, Frosine, kakšno srečanje! Prav tisti je, ki sem ti o njem govorila!

Frosine (Mariane): Zares čudno!

Harpagon: Vidim, da se čudite, ker vidite, da imam tako velika otroka. A kmalu se odkrižam obeh.

Cléante (Mariani): Gospodična, da vam povem resnico, tega srečanja kajpak nisem pričakoval. In moj oče me ni malo iznenadil, ko mi je nedavno povedal svojo namero.

Mariane: Jaz bi lahko dejala isto. To nenadno snidenje me je prav tako iznenadilo kakor vas. Na tako srečanje nikakor nisem bila pripravljena.

Cléante: Res je, gospodična, da moj oče ni mogel napraviti boljše izbere in prav pristrčno se veselim časti, da vas smem videti. Ali kljub temu ne bom trdil, da bi bil vesel, ko bi vi postali moja mačeha. Priznam, da bi tak poklon od mene preveč zahteval, in tega imena vam, če dovolite, ne želim. Moje govorjenje se bo marsikomu zdelo nevljudno. A prepričan sem, da boste vi razumeli moje besede kakor je treba: Lahko si mislite, gospodična,

da mi mora biti ta zakon neljub; ker veste, kdo sem, pač uvidevate, kako je nasproten mojim nameram, in na-
 posled pač želite, naj vam z dovoljenjem svojega očeta
 povem, da bi se ta zakon ne sklenil, ko bi o tem odlo-
 čal jaz . . .

Harpagon: To je pač prav predrzen poklon! Kako
 se ji je lepo izpovedal!

Mariane: V odgovor vam naj povem, da se meni
 godi prav tako, in če bi utegnilo biti neljubo vam, da
 sem vam mačeha, bi brez dvoma bilo prav tako neljubo
 meni, da ste mi pastorek. Ne mislite pa, prosim vas, da
 bi vam hotela jaz povzročiti boleost. Hudo bi mi bilo, ko
 bi vas videla nezadovoljnega. In če ne bom nujno pri-
 morana, vam dam besedo, da v zakon, ki vam je nepri-
 jeten, ne privolim.

Harpagon: Prav ima. Neumnemu poklonu je treba
 enakega odgovora. Oprostite, prosim, dražestna moja,
 predrznosti mojega sina. Neumen mladič je, ki se ne
 zaveda posledic svojih besedi.

Mariane: Zagotavljam vam, da me njegove besede
 niso niti najmanj žalile. Nasprotno, razveselil me je, da
 mi je tako razložil svoje prave misli. To njegovo pri-
 znanje mi je prav ljubo in če bi bil govoril drugače, bi
 ga cenila mnogo manj.

Harpagon: Prav dobrotni ste, da mu tako odpu-
 ščate napake. S časom postane pametnejši in videli boste,
 da izpremeni svoje nazore.

Cléante: Ne, oče, ne morem jih! In iskreno vas prosim, gospodična, da mi verujete.

Harpagon: A, to je pa že preneumno. Vedno lepše!

Cléante: Ali hočete, da govorim drugače kakor čutim?

Harpagon: Še ni konca? Ali ne misliš govoriti o čem drugem?

Cléante: No da, če že hočete, da govorim drugače, mi dovolite, gospodična, da se postavim na mesto svojega očeta in da vam priznam, da še nisem videl na svetu lepše stvari nego ste vi; da si ne znam zamisliti ničesar, kar bi bilo enako sreči, ako vam ugajam; in da je naslov, — biti vaš soprog . . . sreča in blaženost, ki ju cenim više od usode vseh vladarjev na svetu. Da, gospodična, sreča, posedati vas, je v mojih očeh najlepša vseh usod. Tja streme vse moje želje. Ni je stvari, ki je ne bi mogel napraviti, da si zagotovim tako dragoceno osvojitvev. In najsilnejše ovire . . .

Harpagon: Počasi, sin moj, če dovoliš!

Cléante: To je poklon, ki sem ga naredil gospodični mesto vas.

Harpagon: Bogme, — imam jaz sam jezik, da govorim in ne rabim tolmača, kakršen si ti. Dajte, pripravite nam stole!

Frosine: Ne, bolje bo, da kar odidemo na sejem, da se preje vrnemo in se potem lahko dodobra pomenimo z vami.

Harpagon (Brindavoinu): Vprezite konje v kočijo!
(Brindavoine odide.)

12. prizor.

Prejšnji razen Brindavoina.

Harpagon (Mariani): Oprostite mi, prosim vas, dražestna moja, da si nisem domislil, da bi vam pred odhodom ponudil majhen prigrizek . . .

Cléante: Za to sem poskrbel jaz, dragi oče. Dal sem prnesti nekaj nastavkov pomaranč, sladkih citron in peciva, ki sem v vašem imenu poslal ponje.

Harpagon (tiho Valèru): Valère!

Valère (tiho Harpagonu): Zmešalo se mu je . . .

Cléante: Morda se vam, dragi oče, zdi, da ne bo dovolj? Potem bo gospodična tako prijazna in nam bo oprostila.

Mariane: Tega ni bilo treba.

Cléante: Ali ste kdaj videli, gospodična, svetlejši diamant nego je ta, ki ga vidite na očetovem prstanu? (Ga pokaže.)

Mariane: Zares se zelo blišči.

Cléante (sname prstan z očetovega prsta in ga da Mariani): Ogledati si ga morate od blizu.

Mariane: Prav lep je zares in kako se iskri!

Cléante (se postavi pred Mariano, ki hoče prstan vrniti): O ne, gospodična! V preveč lepih rokah je! To e darilo, ki vam ga poklanja moj oče.

Harpagon: Jaz?

Cléante: Ali ni res, dragi oče, da hočete, naj ga gospodična vam na ljubo odbrži?

Harpagon (tiho sinu): Kako?

Cléante (Mariani): Nič obotavljanja! Znaké mi daje, naj vas prisilim, da ga sprejmete.

Mariane: Na noben način . . .

Cléante: Ali se šalite? Za nobeno ceno ga več ne sprejme!

Harpagon (zase): Počim od srda!

Mariane: To bi vendar . . .

Cléante (še vedno zadržuje Mariano, da ne vrne prstana): Nikarte, vam pravim! Razžalite ga!

Mariane: Za Boga . . .

Cléante: Nikakor ne.

Harpagon (zase): Vrag vzemi . . .

Cléante: Glejte, kako se čuti užaljenega, ker odklanjate!

Harpagon (sinu): Ah, cigan!

Cléante (Mariani): Vidite, v obup ga spravljate!

Harpagon (tiho sinu; mu grozi): Krvnik nesramni!

Cléante: Oče, jaz nisem kriv. Vse svoje sile zastavljam, da bi jo prisilil, naj ga vzame. A trdovratna je.

Harpagon (tiho, divje): Seme malopridno!

Cléante: Radi vas, gospodična, me oče krega . . .

Harpagon (prav tako): Lopov!

Cléante: Zboli še radi vas. Za Boga, gospodična, ne ustavljajte se več!

Frosine (Mariani): Moj Bog, kake komedije! Obdržite prstan, če že gospod tako želi.

Mariane (Harpagonu): Da vas ne razjezim, ga za zdaj obdržim. Ob drugi priliki vam ga vrnem.

13. prizor.

Prejšnji, Brindavoine.

Brindavoine (vstopi): Gospod, zunaj je nekdo, ki bi rad z vami govoril.

Harpagon: Reci mu, da sem zadržan in da naj pride drugič.

Brindavoine: Pravi, da vam je prinesel denarja. (Odide.)

Harpagon (Mariani): Oprostite prosim. Takoj se vrnem. (Odhaja.)

14. prizor.

Harpagon, Mariane, Elise, Cléante, Valère, Frosine, La Merluche.

La Merluche (priteče in na vratih prevrne Harpagona): Gospod . . .!

Harpagon (na tleh): Ah, mrtev sem . . .

Cléante: Kaj je, oče? Ste se kaj pobili? (Dvigujejo ga).

Harpagon: Lopova so gotovo moji dolžniki podkupili, da mi naj zlomi vrat —!

Valère (Harpagonu): Saj ne bo hudega.

La Merluche (Harpagonu): Gospod, prosim vas oproščenja . . . Menil sem, da prav storim, če brž pritečem.

Harpagon: Kaj mi pa hočeš, Bog te nima rad?

La Merluche: Povedati vam, da sta konja bosa . . .

Harpagon: Pa pojdite z njimi brž h hovaču. (La Merluče odide).

Clèante: Dotlej pa hočem mesto vas, oče, vršiti domačinske dolžnosti. Gospodično pòvedem na vrt in ukažem tjakaj prinesiti južino.

(Vsi odidejo razen Valère in Harpagona).

15. prizor.

Harpagon, Valère.

Harpagon: Valère, pazi na vse to in poskrbi, prosim te, da rešiš čim več mogoče, da pošljemo trgovcu nazaj . . .

Valère: Prav, prav. (Odide).

Harpagon (sam): O pokvarjeni sin Ali bi me rad spravil ob vse? (Odide).

Zastor.

Četrto dejanje.

1. prizor.

Cléante, Mariane, Elise, Frosine.

Cléante: Stopimo semkaj; mnogo prijetneje bo. Ni več sumljivih ljudi okrog nas in svobodno se lahko razgovorimo.

Elise: Da, gospodična, moj brat mi je zaupal ljubezen, ki jo goji do vas. Poznam žalost in neprilike, ki jih podobne zapreke lahko povzročijo. In zagotavljam vam, da se s skrajnim sočustvovanjem zanimam za vašo usodo.

Mariane: Sladka tolažba mi je, ko vidim, da mi stoji ob strani bitje kot ste vi. Rotim vas, gospodična, da mi vedno ohranite to blagohotno prijateljstvo, ki mi tako lahko lajša kruto usodo.

Frosine: Vidva sta, pri moji veri, oba nesrečna, da me nista še pred vsem tem opozorila na svoje razmere. Brez dvoma bi bila odvrnila od vaju te neprilike in ne bi bila privedla stvari tako daleč kot so zdaj.

Cléante: Kaj hočeš? Moja nesrečna zvezda je hotela tako. A, lepa Mariane, kako ste se odločili vi?

Mariane: Ah, ali se sploh lahko odločam? V svoji odvisnosti lahko samo hrepenim . . .

Cléante: Ničesar drugega zame ni v vašem srcu? Samo navadno hrepenenje? Nikakega nežnega sočuvstvovanja? Nikake dobrohotne miline? Nikake na žrtev pripravljene ljubezni?

Mariane: Kaj vam naj povem? Zamislite se na moje mesto in presodite, kaj lahko storim. Svetujte, ukazujte sami: zaupam v vas in vas smatram za preveč preudarnega, da bi hoteli zahtevati od mene kaj drugega nego mi lahko dovolita čast in pristojnost.

Cléante: Moj Bog, kaj in kako bi, — če me navajate zgolj na to, kar mi milostno dovoljujejo predsodki stroge časti in tenkovestne pristojnosti?

Mariane: A kaj naj storim? Čeprav bi mogla iti preko ozirov, ki se jim mora naš spol pokoravati, vendar svoje matere ne smem puščati v nemar. Vzgajala me je vseskozi z iskreno ljubeznijo in jaz se ne bi mogla odločiti, da jo žalim. Govorite z njo, pripravljajte jo, potrudite se po svojih močeh, da jo pridobite za naju. Lahko storite in govorite, kar hočete, dovoljujem vam. In če je samo treba, da se jaz izjavim vam v prilog, prav rada obljubim, da ji sama priznam vse, kar za vas čutim.

Cléante: Frosine, draga moja Frosine, ali bi nama hotela pomagati?

Frosine: Pri moji veri, čemu še vprašujete? Iz vsega srca rada. Saj veste, da sem že po naravi dobra duša. Bog mi ni dal srca iz kamena. Še prerada pomorem, če vidim ljudi, ki drug drugega ljubijo pošteno in spodobno. Le kaj bi se tu dalo ukreniti?

Cléante: Pomisli malo, prosim te.

Mariane: Daj nama kak pameten nasvet!

Elise: Izmisli si kaj, da razbiješ, kar si skovala.

Frosine: To je precej težko. (Mariani). Kar se vaše matere tiče, ni docela nerazumna, in mogoče bi jo pridobili in jo pregovorili, da odstopi sinu, kar hoče dati očetu. (Cléantu) Največja težava pri vsem pa je, da je vaš oče — vaš oče.

Cléante: To je jasno.

Frosine: Reči hočem, da bo zamera, če bo videl, da ga (Mariani) ne marate in da potem ne bo pri volji, (Cléantu) privoliti v vašo ženitev. (Mariani) Ako hočemo kaj prida doseči, bi se vam moral odreči on sam in treba bi bilo, da mu kakorkoli postanete zoprni.

Cléante: Prav imaš.

Frosine: Da, prav imam, vem. Tega bi trebalo. A zlodej je baš v tem, da ne vemo kako . . . Počakajte. Da imamo kako priletno žensko, sposobno kakor jaz, ki bi prilično znala igrati boljšo gospo, -- da ji brž zberemo spremstvo in ji nadenemo čudno ime kake markize ali vikontese, recimo iz Dolenje Bretagne²⁷! Dovolj spretna sem, da bi vašemu očetu natvezla, da je to bogata ženska, ki ima razen hiš še sto tisoč tolarjev v gotovini, da je blazno vanj zaljubljena in da želi postati njegova žena, tako da bi mu po zakonski pogodbi celo izročila vse svoje premoženje. Ne dvomim, da ne bi na ta predlog pristal. Zakaj končno, — ljubi vas sicer, to vem, še bolj pa ljubi denar. In če ga ta vaba prevzame, pa že privoli

v vašo poroko, — kaj zato, če se mu odpro oči pozneje, ko si bo hotel biti na jasnem o imetju naše markize!...

Cléante: Izvrstna zamisel!

Frosine: Vse pojde v redu! Spomnila sem se pravkar ene svojih prijateljic, ki bo za nas kot nalašč.

Cléante: Bodi uverjena, Frosine, o moji hvaležnosti, če si ti stvar posreči. Toda, dražestna Mariane, pričniva, prosim vas, pregovarjati vašo mater. Zakaj ni baš lahka reč. razbiti to poroko. Napnite, prosim vas, s svoje strani vse sile, kar se dà. Poslužite se vsega onega vpliva, ki vam ga daje nanjo njena ljubezen do vas. Uporabite do kraja vso svojo zgovorno milino, svoj vsemogočni čar, ki ga je Bog dal vašim očem in vašim ustim, in ne pozabite, prosim vas, nobene onih nežnih besedi, onih sladkih prošenj in onih v srce segajočih ljubeznivosti, ki sem o njih prepričan, da jim ničesar ni mogoče odreči.

Mariano: Storila bom, kar bom mogla in ničesar ne opustim. (Cléante ji poljubi roko).

2. prizor.

Prejšnji, Harpagon.

Harpagon (vstopi, ne da bi ga opazili; zase): Oho, moj sin poljublja roko bodoči svoji mačehi in bodoča njegova mačeha se mnogo ne brani. Pa ne, da bi bila tu kaka reč vmes?

Eliše (opazi Harpagona): Moj oče je tu.

Harpagon: Kočija je pripravljena; odpeljete se lahko, kadar vas je volja.

Cléante: Ker vi ne greste z njimi, oče, jih pospremim jaz.

Harpagon: Ne, ostani. Saj gredo lahko same. Spregovoriti moram s tabo.

(Mariane, Elise, Frosine odidejo).

3. prizor.

Harpagon, Cleante.

Harpagon: Pa mi povej, no, brez ozira na to, da bo tvoja mačeha, — kako se ti zdi dekle, kaj?

Cléante: Kako se mi zdi?

Harpagon: Da, njeno obnašanje, njena postava, njena lepota, njena duhovitost —?

Cléante: Tako, tako . . .

Harpagon: No pa vendar!

Cléante: Da vam povem po pravici, nisem našel na njej tega, kar sem pričakoval. Obnaša se ko prava koketa, njena postava ni bogvekaj, lepota precej srednje vrste, duhovitost prav vsakdanja. Ne mislite, oče, da gogorim tako zato, da bi vas od nje odvrnil. Zakaj mačeha je mačeha, — toliko mi je za to, kakor za kako drugo . . .

Harpagon: Pa si vendar prej rekel . . .

Cléante: Rekel sem ji v vašem imenu nekaj ljubeznivosti, a le zato, da vam ustrezem.

Harpagon: Torej pač ne čutiš nikakega nagnenja do nje?

Cléante: Jaz? Nikakor ne.

Harpagon: Žal mi je, da splava tako po vodi misel, ki se mi je bila porodila. Zakaj ko sem mladenko gledal, sem pomislil na svoja leta. Pomislil sem, da se mi lahko začno rogati, češ, kaj mi je, da se ženim s tako mlado žensko. To premišljanje je bilo vzrok, da sem svojo namero opustil. Ker pa sem dekle že zasnubil in besede ne maram snesti, bi jo dal tebi, ko bi mi pravkar ne bil povedal, da ti ni do nje.

Cléante: Meni?

Harpagon: Tebi.

Cléante: Za ženo?

Harpagon: Za ženo.

Cléante: Poslušajte. Res je, da ni docela po mojem okusu. A da vam ustrezem, oče, sklenem, da jo poročim, če želite.

Harpagon: Jaz? Bolj preudaren sem nego si misliš. Nikakor ne maram delati sile tvojemu nagnenju.

Cléante: Oprostite, vam na ljubo se bom potrudil...

Harpagon: Ne, ne, zakon ne more biti srečen, če ni v njem ljubezni.

Cléante: A ta pride mogoče pozneje, oče. Saj pravijo, da je ljubezen pogosto sad zakona.

Harpagon: Ne, moški naj kaj takega nikar ne tvega. Neprijetne posledice lahko nastopijo, ki te jim nikakor ne maram izpostavljati. Če bi ti bil čutil kako nagnjenje do nje, v božjem imenu, dal bi ti jo bil, da jo poročiš mesto mene. Ker pa tega ni, storim po svojem prvotnem sklepu in jo poročim sam.

Cléante: No da, oče. Če je že tako, vam moram odkriti svoje srce, izdati vam najino skrivnost. Resnica je ta, da jo ljubim od onega dneva, ko sem jo na sprehodu zagledal; da sem bil nedavno namenjen, prositi vas za dovoljenje, da jo poročim in da me je zadržala samo vaša izjava, da jo ljubite vi, in pa bojazen, da se vam ne bi zameril.

Harpagon: Ali si jo že obiskal?

Cléante: Da, oče.

Harpagon: Pogosto?

Cléante: Precejkrat spričo tega kratkega časa.

Harpagon: Ali sta te lepo sprejeli?

Cléante: Prav lepo; nista pa vedeli, kdo sem. Saj je bila vprav zato Mariane tako presenečena, ko me je zagledala.

Harpagon: Ali si ji izpovedal svojo ljubezen, pa tudi namero, da jo hočeš poročiti?

Cléante: Vsekakor. Tudi materi sem o tem omenil nekaj malega.

Harpagon: Ali je poslušala tvoj predlog glede hčere?

Cléante: Da, prav prijazno.

Harpagon: Ali ti pa hči kaj vrača ljubezen?

Cléante: Če smem verjeti vsem videzem, si laskam, oče, da mi je dobra.

Harpagon (zase): Kar prav mi je, da sem jima prišel na sled. Vprav tega sem si želel. (Glasno). Torej, sin moj, veš kaj? Tako prijazen boš, da opustiš svojo

ljubezen, da prenehaš z vsakim prizadevanjem pri mladenki, ki jo jaz zahtevam zase, in da se v kratkem poročiš z njo, ki sem ti jo namenil.

Cléante (ogorčen). Tako se torej igrate z menoj, oče! No prav. Če je prišlo že tako daleč, vam izjavljam jaz, da svoje ljubezni do Mariane ne opustim za nobeno ceno in da ga ni skrajnega sredstva, ki se ga ne bi poslužil, da vam zmago otmem! In če imate vi zase privoljenje materino, bom imel jaz morda druge zaveznike, ki se bodo borili zame.

Harpagon: Kako, cigan, ti si mi držneš hoditi na pot?

Cléante: Vi mi hodite! Jaz sem bil prvi!

Harpagon: Ali nisem tvoj oče? Ali mi nisi dolžan spoštovanja?

Cléante: V teh stvareh otroci niso niti najmanj dolžni, da slušajo starše! In ljubezen ne pozna nikogar!

Harpagon: Poznal me boš, ko ti naložim par gorkih.

Cléante: Mar je meni vaših groženj!

Harpagon: Mariani se odpoveš!

Cléante: Za nič na svetu.

Harpagon (srdito): Palico sém! Mojo palico!

4. prizor.

Harpagon, Cleante, stric Jacques.

Stric Jacques (vstopi): Ej, ej, ej, gospoda! Kaj pa je to? Kaj pa mislita?

Cléante: Ta bi bila lepa!

Stric Jacques (Cléantu): Aj, gospod, nikar tako!

Harpagon: Da mi tako nesramno gobezda.

Stric Jacques (Cléantu): Ah, za Bog svetega gospod!

Cléante: Ne odneham ne za las.

Stric Jacques (Cléantu): Ej, pa svojemu očetu —?

Harpagon: Pusti me pri miru.

Stric Jacques (Harpagonu): Ej, pa svojega sina? Ko bi vsaj mene . . .

Harpagon: Hočem, stric Jacques, da ti sam sodiš pri stvari, da se izkaže, kako je pravica na moji strani.

Stric Jacques: Zakaj pa ne. (Cléantu). Oddaljite se malo.

Harpagon: Jaz ljubim deklico, pa jo hočem poročiti. Ta pobalin pa je tako nesramen, da jo ljubi tudi on in kljub mojemu ukazu si je ne mara izbiti iz glave.

Stric Jacques: Aj, tisto pa nima prav.

Harpagon: Ali ni to nečuveno? Sin, ki hoče tekmovati s svojim očetom! Ali bi ne bila njegova dolžnost, da se mi že iz spoštovanja umakne?

Stric Jacques: Prav imate. Dajte, da govorim z njim in ostanite tu. (Gre h Cléantu na drugo stran odra.)

Cléante: No da, če te že hoče imeti za sodnika, naj pa bo. Vse eno mi je, kdo razsoja. Tudi jaz prepuščam tebi, stric Jacques, da sodiš v najinem prepiru...

Stric Jacques: Veliko čast mi izkazujete.

Cléante: Zaljubljen sem v neko mladenko, ki mi ljubezen vrača in ki je ljubeznivo sprejela izjavo moje udanosti. Moj oče si pa usoja motiti najino ljubezen in snubi mladenko zase...

Stric Jacques: Tisto pa že nima prav.

Cléante: Ali ga ni sram, da pri svojih letih misli na ženitev? Kako pa mu pristoja zaljubljenost? Ali ne bi moral prepustiti to opravilo mladim ljudem?

Stric Jacques: Prav imate. Ni pri pravi pameti. Dajte, da mu povem dve besedi. (Gre h Harpagonu.) No da, vaš sin ni tako čuden kakor pravite. K pameti prihaja. Pravi, da ve, kako spoštovanje vam dolguje, da se je samo dal zapeljati prvi jezi in da se nikakor ne bo ustavljal vaši volji, samo da z njim lepše postopate ko doslej pa da mu daste tako ženo, ki bo z njo lahko zadovoljen.

Harpagon: Ah, recite mu, mojster Jacques, da spričo tega lahko pričakuje od mene karsibodi in da mu na prosto dajem, da si razen Mariane izbere kateroko'i hoče.

Stric Jacques: Že dobro. (Gre h Cléantu.) No da, vaš oče ni tako brezumen kot ga vi slikate. Zatr dil mi je, da ga je razljutil samo vaš nagli izbruh in da ga jezi samo vaše nastopanje. Povsem pripravljen je, da

pristane na vse, kar želite, le da mu to lepo mirno povesite in mu izkažete čast, spoštovanje in pokorščino, ki jih sin dolguje svojemu očetu.

Cléante: Ah, stric Jacques, lahko mu zagotoviš, da bo v meni imel najvdanejšega izmed vseh ljudi, če mi pusti Mariano in da nikdar več ne storim ničesar proti njegovi volji.

Stric Jacques (Harpagonu): Svar je v redu. Privolil je, v kar ste rekli.

Harpagon: To gre pa res izvrstno.

Stric Jacques (Cléantu): Dobro je. Zadovoljen je z vašimi obljubami.

Cléante: Bog ga bodi zahvaljen!

Stric Jacques: Gospoda, samo pogovorita se med seboj! Enih misli sta. Navzkriž sta si prišla, ker se nista prav razumela.

Cléante: Dobri moj stric Jacques, hvaležen ti bom vse življenje.

Stric Jacques: Nimate čemu, gospod.

Harpagon: Razveselil si me, stric Jacques in to je vredno plačila. (Harpagon išče po žepih, stric Jacques iztegne roko, a Harpagon potegne iz žepa samo svoj robec, rekoč:) Le pojdi, spomnil se te bom, zagotavljam ti.

Stric Jacques: Poljubljam vam roko. (Odide.)

5. prizor.

Harpagon. Cleante.

Cléante: Prosim vas, dragi oče, odpustite mi, da sem se prenaglil.

Harpagon: Kaj bi tisto.

Cléante: Zagotavljam vam, da mi je iz vsega srca žal.

Harpagon: Jaz se pa od srca veselim, da te je pamet srečala.

Cléante: Kako dobri ste, da tako brž pozabljate moj prestopok!

Harpagon: Lahko je otrokom odpuščati, če se spet spomnijo svoje dolžnosti.

Cléante: Kaj! Da ste docela pozabili mojo nepremišljenost?

Harpagon: Pripomogli sta k temu pokorščina in spoštovanje, ki mi ju spet izkazuješ.

Cléante: Obljubljam vam, oče, da do groba ohranim v srcu spomin na vaše dobrote.

Harpagon: In jaz ti obljubljam, da je ni stvari, ki ti je ne bi dal.

Cléante: Ah, dragi oče, nič več ne zahtevam od vas. Dovolj ste mi dali, da ste mi prepustili Mariano.

Harpagon: Kaj?

Cléante: Pravim, ljubi oče, da ste me neznansko osrečili in da zame obsega vse že vaša prijaznost, ki mi prepušča Mariano.

Harpagon: Kdo pa pravi, da ti dajem Mariano?

Cléante: Vi, oče.

Harpagon: Jaz?

Cléante: Seveda.

Harpagon: Kaj? Saj si obljubil, da se ji odpoveš!

Cléante: Jaz, da se ji odpovem?

Harpagon: Da.

Cléante: Nikakor ne.

Harpagon: Kaj nisi dejal, da ti ni več zanjo?

Cléante: Nasprotno! Bolj ko kdaj poprej hrepenim po njej!

Harpagon: Kaj, ničvrednež, že spet?

Cléante: Nič me ne predrugači.

Harpagon: Ti že pokažem, lopov!

Cléante: Storite, kar hočete.

Harpagon: Da mi ne prideš več pred oči!

Cléante: Čeprav.

Harpagon: Zavržem te!

Cléante: Zavržite.

Harpagon: Ti nisi več moj sin!

Cléante: Bodi.

Harpagon: Razdedinjam te!

Cléante: Kakor hočete.

Harpagon: In preklinjam te! (Odhaja.)

Cléante: Nikam kam z vašimi darovi.

6. prizor.

Cléante. La Flèche.

La Flèche (prihaja z vrta s skrinjico v rokah):
Ah, gospod, kako prav, da ste tu! Stopite brž za mano!

Cléante: Kaj pa je?

La Flèche: Sledite mi, vam pravim. Dobri smo!

Cléante: Kako?

La Flèche: Tole bo nekaj za naju.

Cléante: Kaj pa?

La Flèche: Za temle sem škilil ves dan.

Cléante: Kaj pa je to?

La Flèche: Zaklad vašega očeta, ki sem ga — izmaknil!

Cléante: Kako si pa napravil?

La Flèche: Vse vam povem, — beživa! Slišim, da že kriči. (Odhitita.)

7. prizor.

Harpagon.

Harpagon (kriči že v vrtu, obupan): Primate tatu, primate ga, tolovaja, morilca! Pravica, pravično nebo . . . Izgubljen sem, [umorjen sem, vrat so mi zavili; ukradli so mi denar! Kdo je le bil? Kaj je z njim? Kje je? Kje se skriva? Kaj naj storim, da ga najdem? Kam naj tečem? Ali naj ne tečem?] Ali ni tam? Ali ni tu? Kdo je to? Stoj! (Samemu sebi; zagrabi se za roko.) Vrni mi denar, lopov! Ah, to sem jaz sam . . . Pamet mi je

zmešalo in ne vem, kje sem, kdo sem in kaj delam. Ojoj! Ljubi moj denar, ljubi moj denar, dragi prijatelj moj, — [ugrabili so te meni in ker so mi ugrabili tebe, sem izgubil svojo oporo, svojo tolažbo, svoje veselje: vse je končano zame in nimam več opravka na svetu.] Brez tebe ne morem živeti. Konec je z mano. Ne morem več, — umiram, mrtev sem, pokopali so me . . . [Ali ga ni človeka, ki bi me vzbudil od mrtvih, ki bi mi vrnil moj dragi denar ali mi povedal, kdo ga je vzel? A? Kaj pravite? Nikogar ni. Kdorkoli je bil, ki je to storil — srečno je pričakal pravi čas in izrabil baš trenutek, ko sem govoril z ničvrednim sinom . . . Brž odtod!] Sodnike poiščem in vso hišo dam na tezalnico: dekile in hlapce, sina in hčer in še sebe samega. [Koliko ljudi se je zbralo! Kateregakoli pogledam, vsak mi je sumljiv in vsak se mi zdi tat! Ha, o čem govorijo tam? O njem, ki me je oropal? Kaj pomeni šum tam zgoraj? Ali je tam moj tat? . . . Za Boga, če kdo kaj ve o mojem tatu, milo ga prosim, da mi pove! . . . Da se ni skrnil tam med vami? Vsi me gledajo, bušili so v smeh! Videli boste, brez dvoma so tatu pomagali, da me je okral! Brž po komisarje, po biriče, po uradnike, sodnike, tezalnice, vislice in rablje! . . . Ves svet dam pobesiti! In če ne najdem spet svojega denarja, se obesim še sam . . . (Opoteče se ven.)

Zastor.

Peto dejanje.

1. prizor.

Harpagon, komisar.

Komisar: Kar pustite me. Poznam svoj posel, hvala Bogu. Nisem pričel včeraj z izsledovanjem tatvin. Rad bi imel toliko vreč po tisoč frankov, kolikor sem že ljudi spravil na vešala.

Harpagon: Za vse oblasti je važno, da vzamejo zadevo v pretres. In če mi denarja ne spravijo spet v roke, izročim sodnike sodišču.

Komisar: Treba je izvršiti vsa potrebna poizvedovanja. Pravite, da je bilo v skrinjici —?

Harpagon: Celih deset tisoč cekinov.

Komisar: Deset tisoč cekinov!

Harpagon (jokaje): Deset tisoč cekinov . . .

Komisar: Precejšna tatvina.

Harpagon: Ni je dovolj hude kazni za tak neznanjski zločin. In če tatu kazen ne doleti, niso najsvetejše stvari več varne.

Komisar: V kakih novcih je bil znesek?

Harpagon: V pravih louisd'orih in težkih pistolah.

Komisar: Koga sumite, da je tat?

Harpagon: Prav vsakogar. In hočem, da spravite v ječo mesto in vsa predmestja.

Komisar: Če dovolite, ne smemo vznemiriti nikogar. Poskušati je treba, da na tihoma dobimo kaj dokazov, da potem lahko s strogostjo nastopimo in pridemo do novcev, ki so vam jih izmaknili.

2. prizor.

Harpagon, komisar, stric Jacques.

Stric Jacques (v ozadju; se obrne in govori nazaj): Takoj se vrnem. Kar zakoljite ga in spržite mu noge; potem ga denite v krop in ga obesite pod strop.

Harpagon (Jacquesu): Koga? Tistega, ki me je okradel?

Stric Jacques: Govorim o pujsku, ki mi ga je vaš oskrbnik pravkar poslal in ki vam ga hočem pripraviti na svoj način.

Harpagon: Zdaj ne govorimo o tem. Evo ti gospoda, ki mu govori o drugi reči.

Komisar (stricu Jacquesu): Ne prestrašite se. Ne bom vas sprvil ob dobro ime in lepo mirno bova opravila.

Stric Jacques: Gospod je povabljen za nocoj k večerji?

Komisar: Dragi moj, prav nič ne prikrivajte svojemu gospodarju.

Stric Jacques: Primaruha, gospod, pokazal bom vso svojo umetnost in vam bom postregel, kar mi bo najbolje mogoče.

Harpagon: Ne gre zdaj za to.

Stric Jacques: Če vam ne skuham kaj tako dobrega kakor bi rad, je krivda na gospodu oskrbniku, ki mi je pristrigel peruti s škarjami svoje štedljivosti.

Harpagon: Cigan, za drugo reč gre, ne za večerjo. Hočem, da mi poveš kaj o denarju, ki so mi ga ukradli.

Stric Jacques: Denar so vam ukradli?

Harpagon: Da, lopov, in obesim te, če mi ga ne vrneš!

Komisar: Moj Bog, ne storite mu žalega. Vidim mu na obrazu, da je poštenjak in da vam pove, karkoli hočete zvedeti, ne da bi ga vtaknili v ječo. Da, prijatelj, če nam stvar priznate, se vam nič hudega ne zgodi in gospodar vas nagradi, kakor se spodobi. Danes mu je bil ukraden denar in nemogoče je, da o tem ne bi mogli česa povedati . . .

Stric Jacques (zase): Kaj takega baš rabim, da se maščujem nad našim oskrbnikom. On je ljubljenc v liši, nas drugih pa sploh ne poslušajo, odkar se je pri-tepel. Pa tudi batine, ki sem jih prej odnesel, so mi še v želodcu . . .

Harpagon: Kaj pa momljaš?

Komisar (Harpagonu): Pustite ga. Pripravlja se, da vam ugodí. Saj sem vam dejal, da je poštenjak.

Stric Jacques: Gospod, če hočete, da vam stvar odkrijem, mislim, da je bil vaš dragi gospod oskrbnik, tisti, ki je stvar napravil.

Harpagon: Valère?

Stric Jacques: Da.

Harpagon: On, ki se mi zdi tako zvest?

Stric Jacques: Prav on. Mislim, da je bil on tisti.

Harpagon: A kako, da to misliš?

Stric Jacques: Kako?

Harpagon: Da.

Stric Jacques: Mislim . . . , ker pač mislim . . .

Komisar: A treba je, na navedete razloge, ki jih imate.

Harpagon: Ali si ga videl, da je lazil tam okrog, kamor sem bil spravil denar?

Stric Jacques: Da, zares, kje pa je bil vaš denar?

Harpagon: V vrtu.

Stric Jacques: Resnica. Videl sem ga, kako je lazil po vrtu. V čem pa je bil ta denar?

Harpagon: V skrinjici.

Stric Jacques: Tako je; videl sem ga s skrinjico.

Harpagon: In kakšna je bila ta skrinjica? Da vidim, ali je bila moja.

Stric Jacques: Kakšna je bila?

Harpagon: Da.

Stric Jacques: Takšna . . . takšna, kakoršna je pač skrinjica.

Komisar: To se razume. A opišite jo malo, da vidimo.

Stric Jacques: Velika skrinjica je bila.

Harpagon: Tista, ki so mi jo ukradli, je majhna.

Stric Jacques: Ej da, majhna je, če vzamemo

stvar tako. A pravim, da je velika po tem, kar je v njej.

Komisar: In kakšne barve je?

Stric Jacques: Kakšne barve?

Komisar: Da.

Stric Jacques: Barve je pa . . . no tako nekake barve . . . Ali mi ne bi mogli malo pomagati?

Harpagon: A?

Stric Jacques: Ali ni rdeča?

Harpagon: Ne, siva.

Stric Jacques: Ej da, sivkastordeča, tako sem hotel reči.

Harpagon: Nedvomno. Gotovo je prava. Pišite gospod, pišite njegovo izjavo! Bog nebeški, komu naj človek še zaupa? Na kaj naj še prisega? In spričo tega mislim, da bi lahko, še sebe samega okral . . .

Stric Jacques: Gospod, glejte ga, prihaja. Ne pravite mu vendar, da sem vam jaz to povedal.

3. prizor.

Harpagon, Valère, stric Jacques.

(Valère pride.)

Harpagon: Le bliže. Pridi, da priznaš najgrši zločin, najnesramnejši napad, ki se je kdaj izvršil.

Valère: Kaj mislite, gospod?

Harpagon: Kako, hudoba, mar ne zardiš spričo svojega zločina?

Valère: O kakem zločinu pa govorite?

Harpagon: O kakem zločinu govorim, nesramnež? Kakor da ne bi vedel, kaj hočem povedati! Zaman se trudiš, da bi utajil. Stvar smo pojasnili, pravkar sem izvedel vse. Tako torej zlorabljaš mojo dobroto! Nalašč si se mi spraval v hišo, da si me prevaril in mi storil tako lopovščino!

Valère: Gospod, ako so vam vse odkrili, nikakor ne maram iskati izgovorov, pa tudi tajiti nočem.

Stric Jacques (zase): O, o! Pa da sem uganil, ne da bi bil mislil?

Valère: Nameraval sem spregovoriti z vami, a hotel sem počakati ugodno priliko. Če je pa tako, vas rotim, da se nikarte jeziti in da blagovolite poslušati moje razloge.

Harpagon: Kakšnih razlogov mi neki lahko navedeš, nesramni tat?

Valère: Ah, gospod, teh imen nisem zaslužil. Res je, da sem se pregrešil nad vami. A končno je moj prestop ek odpustljiv.

Harpagon: Kako, odpustljiv? Taka zahrbtnost? Tak preišljen rop?

Valère: Za Boga, ne hudujte se! Ko me zaslišite, boste videli, da zlo ni tako veliko, kakor si vi mislite.

Harpagon: Zlo ni tako veliko, kakor si jaz mislim! Kaj! Moja kri, življenje moje, lopov!

Valère: Vaša kri, gospod, ni prišla v slabe roke. Moj stan ji ni v sramoto in sploh se nič ni zgodilo, česar ne bi mogel popraviti.

Harpagon: To tudi mislim. Hočem pa, da mi povrneš, kar si mi ugrabil.

Valère: Vaši časti, gospod, bom docela zadostil.

Harpagon: Ne gre pri tem za čast. A povej mi, kaj te je nagnilo k temu činu?

Valère: Bog nebeški, — vprašujete me?

Harpagon: Da, zares te vprašujem.

Valère: Tisti bog, ki sam opraviči vse, karkoli povzroči, — Amor, bog ljubezni.

Harpagon: Ljubezni?

Valère: Da.

Harpagon: Lepa ljubezen to, lepa ljubezen, pri moji veri! Ljubezen do mojih louisd'orjev.

Valère: Ne, gospod, ni me zavedlo vaše bogastvo, ni me zaslepilo. In odločno poudarjam, da si prav nič ne želim vašega imetja, samo da mi prepustite to, kar imam.

Harpagon: Še kaj, tristo vragov nad te! Ne pustim ti! A, samo pogledajte to nesramnost! Obdržati hoče, kar mi je ukradel!

Valère: Ali imenujete to tatvino?

Harpagon: Ali to imenujem tatvino! Tak zaklad!

Valère: Zaklad je, to je res in brez dvoma najbolj dragocen zaklad, ki ga imate. A saj ga ne izgubite, če ga prepustite meni! Na kolenih vas prosim zanj, — za ta čarobni zaklad! In najlepše storite, če mi ga poklonite sami . . .

Harpagon: Še kaj! . . . Le kaj naj to pomeni?

Valère: Zvestobo sva obljubila drug drugemu in prisegla sva si, da se ne ločiva.

Harpagon: Prisega je občudovanja vredna, obljava pa zabavna.

Valère: Da, besedo sva si dala, da si ostaneva za vedno zvesta.

Harpagon: To vama že jaz preprečim, prepričana bodita!

Valère: Ločiti naju more le smrt.

Harpagon: Ta se je pa res vražje zatelebal v moj denar.

Valère: Dejal sem vam že, gospod, da me k temu, kar sem storil, ni gonilo koristolovstvo. Ni me vodilo pri tem to, kar vi mislite. Moj sklep se je porodil iz plemenitejšega nagiba.

Harpagon: Videli boste, da bi rad iz krščanske ljubezni imel moje premoženje! Ali jaz ti že pokažem in sodišče, nesramni lopov, mi dà zadoščenje za vse.

Valère: Postopajte, kakor vas je volja. Glejte, pripravljen sem, da pretrpim vsako vaše nasilstvo. Če je kaj zla, vas pa prosim, da mi verujete, da sem krivec samo jaz in da vaša hči pri vsem tem nima niti najmanjše krivde.

Harpagon: To pač verjamem. Lepa reč, če bi bila moja hči kaj udeležena pri tem zločinu! A jaz hočem imeti vrnjeno, kar je mojega, zato povej, kam si jo spravil?

Valère: Jaz? ... Nikamor je nisem spravil! Saj je še tu.

Harpagon (zase): O preljuba moja skrinjica. (Glasno.) Da še ni šla iz hiše?

Valère: Ne, gospod.

Harpagon: Hej, povej mi pa: ali se je nisi dotaknil?

Valère: Jaz, da bi se je dotaknil? Ah, krivico ji delate, a prav tako tudi meni. Z nadvse čisto in spoštljivo ljubeznijo gorim zanjo.

Harpagon (zase): Gori za mojo skrinjico!

Valère: Raje umrem, ko da bi se kdaj porodila v meni kaka žaljiva misel o njej. Prerazumna in prepoštena je!

Harpagon (zase): Moja skrinjica prepoštena?

Valère: Vse moje hrepenenje se je zadovoljilo z veseljem, da jo smem gledati; in nič pregrešnega ni onečastilo ljubezni, ki so mi jo vzbudile njene krasne oči.

Harpagon (zase): Krasne oči moje skrinjice! Govori o njej ko ljubimec o svoji ljubici . . .

Valère: Botra Claude, gospod, ve, kako se je stvar godila v resnici in ona vam lahko izpriča . . .

Harpagon: Kaj, moja dekla je tudi poley?

Valère: Da, gospod, bila je priča najine zaroke. In ko je spoznala poštenost mojih namenov, mi je pomagala pregovoriti vašo hčer, da mi je obljubila zvestobo in sem ji jo obljubil tudi jaz.

Harpagon: E? (Zase.) Ali se mu je zmešalo iz strahu pred sodnijo? (Glasno.) Kaj nam pa brbljaš tu o moji hčeri?

[Valère: Pravim, gospod, da sem imel silne težave, preden sem pripravil njeno sramežljivost do tega, kar je moja ljubezen želela.

Harpagon: Čegava sramežljivost?]

Valère: [Vaše hčere. In] šele včeraj se je odločila, da sva drug drugemu podpisala obljubo, da se vzameva.

Harpagon: Moja hči ti je podpisala obljubo, da se vzameta?

Valère: Da, gospod, a jaz sem jo podpisal njej.

Harpagon: O Bog! Druga nesreča!

Stric Jacques (komisarju): Pišite, gospod, pišite!

Harpagon: Še večje zlo! O strah in groza! (komisarju). Brž, gospod, storite svojo dolžnost in sestavite o njem zapisnik kot o tatu in zapeljivcu!

Stric Jacques: ... O tatu in zapeljivcu.

Valère: To sta imeni, ki ju nisem zaslužil. Kadar bo znano, kdo sem ...

4. prizor.

Prejšnji; Elise, Mariane, Frosine.

(Elise, Mariane, Frosine vstopijo.)

Harpagon (Elisi): Ah, pokvarjenka! Hči, nevredna očeta, kakršen sem jaz! Ali se tako ravnaš po naukih, ki sem ti jih dajal? Daš se zapeljati v ljubezen do nesramnega tatu in mu obljubljaš zvestobo brez mojega dovoljenja! Ali oba sta se urezala. (Elisi). Četvero močnih samostanskih zidov mi bo jamčilo za tvoje obnašanje in

(Valèru) poštene vislice mi dado zadoščenje za tvojo predrznost!

Valere: Vaša strast v stvari ne bo razsojala. In vsaj zaslišijo me, preden me obsodijo.

Harpagon: Zmotil sem se, ko sem dejal — vislice. Živega te razpno na kolo!

Elise (na kolenih pred Harpagonom): Ah, oče moj, bodite malo bolj človeški, prosim vas, in nikaar ne tirajte očetovske oblasti do zadnje skrajnosti. Ne predajte se prvemu navalu strasti, počakajte in premislite, kaj hočete storiti! Potrudite se, da bolje spoznate njega, ki da vas je razžalil. Docela drugačen je nego ga sodijo vaše oči. Manj čudno se vam bo zdelo, da sem se mu udala, če izveste, da me brez njega že davno ne bi več imeli. Da, oče, on me je rešil iz velike nevarnosti, ko me je potegnil iz valov, in njemu dolgujete življenje taiste svoje hčerke, ki jo . . .

Harpagon: Vse to ni nič. Bolje bi bilo zame, da bi te bil pustil, da bi bila utonila, ko da je storil kaj takega.

Elise: Oče, rotim vas pri očetovski ljubezni, da mi . . .

Harpagon: Ne, ne; ne maram slišati ničesar. Sodnija mora storiti svojo dolžnost.

Stric Jacques (zase): To je pa čudna zmešnjava . . .

5. prizor.

Prejšnji, Anselme.

Anselme: Kaj pa je, gospod Harpagon? Vidim, da ste hudo razburjeni —! . . .

Harpagon: Ah, gospod Anselme, najbolj nesrečen človek na svetu sem. Lepo razburjenje in zmešnjava za pogodbo, ki ste jo prišli sklepat! Uropajo mi imetje, uropajo mi čast. Tu glejte cigana, zločinca, ki je oskrnil najsvetejše pravice, se kot služabnik spretno splazil v mojo hišo, da mi pokrade denar in mi zapelje hčer . . .

Valère: Kdo pa misli na vaš denar, ki mi venomer o njem trobite?

Harpagon: Da, drug drugemu sta obljubila, da se vzameta. To je žalitev za vas, gospod Anselme! Na vas je, da ga tožite in da daste uvesti proti njemu sodbeno postopanje ter se tako maščujete nad njegovo nesramnostjo.

Anselme: Ni moj namen, da bi sklenil prisiljen zakon in karkoli zahteval od srca, ki se je že udalo komu drugemu. Kar se pa tiče vaših koristi, sem pripravljen, brigati se zanje ko za svoje lastne.

Harpagon: Ta gospod je odličen komisar in obljubil mi je, da se v ničemer ne oddalji od dolžnosti, ki mu jo nalaga služba. (Komisarju kažoč na Valèra). Le pritisnite ga, gospod in podčrtajte krepko njegovo zlodejstvo.

Valère: Ne uvidevam, kako hočete napraviti iz moje ljubezni do vaše hčere zločin in kako naj me radi najine zaroke, kakor vi mislite, obsodijo, — če se izve, kdo sem.

Harpagon: Kaj je meni za take bajke! Dandanes je svet poln teh laži-plemičev in goljufov, ki se okoriščajo s svojo tajinstvenostjo in se nesramno postavljajo s kakim blestečim imenom, ki ga kje poberejo.

Valère: Vedite, da sem preveč ponosen, da bi se kitil z nečim, kar ni mojega, in ves Napolj lahko priča o mojem rodu.

Anselme: Počasi! Pazite, kaj govorite! Tvegate več, nego si mislite. Pred nekom ste, ki mu je ves Napolj znan in ki zlahka presodi vse, kar hočete povedati.

Valère: Ne bojim se nikogar. Če vam je Napolj znan, pač veste, kdo je bil Don Tomaž d' Alburci.

Anselme: Seveda vem. Malo jih je, ki bi ga bolje poznali od mene.

Harpagon: Briga mene Don Blaž ali Don Tomaž! (Ugasne eno svečo, ko vidi, da gorita dve.)²⁸

Anselme: Prosim vas, pustite ga, da govori. Videli bomo, kaj ima povedati.

Valère: Samo to, da je on moj oče.

Anselme: On?

Valère: Da.

Anselme: Pojdite, ne brijte si norca iz nas! Izmislite si drugo zgodbo, ki vam bolje uspe in ne poskušajte se rešiti s tako bajko!

Valère: Izbirajte besede! To ni bajka in ne trdim stvari, ki je ne bi mogel izpričati.

Anselme: Kaj? Upate si torej reči, da ste sin Dona Tomaža d' Alburcija?

Valère: Da, upam si. In pripravljen sem, da dokazem resnico komurkoli.

Anselme: Čudovita predrznost! Da vas razkrinkam, vedite, da je preteklo najmanj šestnajst let, odkar je mož, ki nam o njem besedujete, poginil na morju z otrokoma in ženo, ko jim je hotel rešiti življenje iz krutih preganjanj, ki so nastala po nemirih v Napolju²⁹ in ki se je radi njih izselilo več plemenitih družin.

Valère: Da, a da vas presenetim, vedite, da se je pri onem brodolomu rešil sedemletni njegov sin skupno s slugo na neko špansko ladjo in da je ta rešeni sin ta, ki govori z vami. Vedite, da je ladjinega kapitana ganila moja usoda, da me je vzljubil, me dal vzgojiti kakor svojega lastnega sina in da sem se lotil vojaške službe, brž ko sem dorastel zanjo. Nedavno sem zvedel, da moj oče ni mrtev, kakor sem vedno mislil. Odpravil sem se ga iskat, a sem, prišedši v ta kraj, po naključju previdnosti same zagledal dražestno Elise. Pogled na njeno krasoto me je vsega prevzel pa sem se spričo silne svoje ljubezni in spričo strogosti njenega očeta odločil, da se spravim v njegovo hišo in pošljem nekoga drugega iskat moje starše . . .

Anselme: A katere priče nam mimo vaših besedi še lahko zagotovijo, da to ni bajka, ki ste jo zgradili na resnici?

Valère: Španski kapitan, pečatni prstan z rubinom, ki je bil last mojega očeta, zapestnica iz ahata, ki mi jo je bila mati nataknila na roko in stari Pedro, sluga, ki si je z mano vred rešil življenje.

Mariane: Sveti Bog, na vaše besede lahko odgovorim jaz, da zares ne varate. Po vsem, kar pravite, jasno spoznavam, da ste moj brat . . .

Valère: Vi, — moja sestra?

Mariane: Da. Srce mi je strepetalo, brž ko ste spregovorili. Kako silno se bo zveselila najina mati! Ona mi je neštetokrat pravila o nesreči naše rodbine. Bog tudi ni dopustil, da bi bili še medve poginili pri onem žalostnem brodolomu. Ostali sva pri življenju, a izgubili sva svobodo. Morski roparji so naju rešili, mater in mene, z ladinjih ostankov. Po desetih letih robstva nama je srečna usoda povrnila prostost in vrnili sva se v Napolj. Tam sva našli vse naše imetje prodano, ne da bi mogli kaj izvedeti o našem očetu. Odšli sva v Genovo, kjer je mati še zbrala ostanke dedščine, ki so jo že bili drugi razvlekli. Odtam pa se je umaknila krutim in krivičnim svojim sorodnikom in prišla semkaj, kjer živi vseskozi prav bedno življenje.

Anselme: O Bog, kakšna so dela tvoje mogočnosti! In kako jasno kažeš, da lahko le Ti delaš čudeže! Objemita me, otroka moja, in združita oba svojo radost z radostjo svojega očeta! . . .

Valère: Vi ste najin oče — ?

Mariane: Vi ste tisti, ki ga je mati tako objokovala?

Anselme: Da, hčerka moja, da, sin moj, jaz sem Don Tomaž d'Alburci, ki ga je Bog rešil iz valov z vsem denarjem, ki sem ga imel pri sebi. Skozi šestnajst let sem mislil, da ste vsi pomrli. Po dolgih potovanjih

sem hotel najti v zakonu z dobro in pametno deklico tolažbo pri novem domačem ognjišču. Ko sem videl, da svojega življenja v Napolju nisem preveč varen, sem mu dal slovo za vedno. Posrečilo se mi je, prodati tamkaj vse imetje, pa sem se nastanil tukaj, kjer sem kot Anselme hotel odvrniti od sebe bridkosti, ki bi mi jih povzročilo moje pravo ime, radi katerega sem že tako dovolj pretrpel.

Harpagon (Anselmu): Ta tukaj je vaš sin?

Anselme: Da.

Harpagon: Sklicujem se na vas, da mi plačate deset tisoč cekinov, ki mi jih je ukradel.

Anselme: On? Da vas je okradel?

Harpagon: Prav on.

Valère: Kdo vam to pravi?

Harpagon: Stric Jacques.

Valère (Jacquesu): Ti to praviš?

Stric Jacques: Saj vidite, da nič ne pravim.

Harpagon: Da. Tu je gospod komisar zapisal njegovo izjavo.

Valère (Harpagonu): Ali res mislite, da sem zmožen takega podlega čina?

Harpagon: Zmožen ali ne, — jaz hočem svoj denar!

6. prizor.

Prejšnji; Cléante, La Flèche.

(Cléante prihiti, za njim La Flèche.)

Cléante: Ne razburjajte se, oče! Ne dolžite ni-

kogar! Poizvedel sem za stvar in prihajam, da vam povem: ako se hočete odločiti in mi dovolite, da se oženim z Mariano, dobite spet svoj denar.

Harpagon: Kje je denar?

Cléante: Ne skrbite zanj. Je na mestu, ki odgovarjam zanj jaz. Vse je odvisno zgolj od mene. Na vas je, da mi poveste, kako se odločate. Izbirate lahko, — ali mi daste Mariano, ali izgubite svojo skrinjico.

Harpagon: Ali pa ni kdo česa vzel iz nje?

Cléante: Prav nič ne. Recite torej, ali ste voljni, da pristanete na ta zakon in vanj privolite, kakor je privolila njena mati, ki ji daje svobodo, da izbira med nama dvema?

Mariane (Cléantu): Vi še ne veste, da je to privoljenje ne zadostuje in da mi je Bog poleg brata (pokaže Valèra), ki ga tu vidite, pravkar povrnil tudi očeta (pokaže Anselma), ki me morate pri njem zasnuti . . .

Anselme: Otroka moja, Bog me vama ni vrnil zato, da bi nasprotoval vajini ljubezni. Gospod Harpagon, lahko pač presodite, da si bo mlado dekle prej izbralo sina nega očeta. Nič se ne obirajte in ne dajte si praviti, kar se samo po sebi razume, pa privolite v to dvojno poroko, kakor privolim vanjo jaz.

Harpagon: Preden se odločim, moram videti svojo skrinjico.

Cléante: Videli jo boste celo in nepoškodovano.

Harpagon: Nimam denarja, da bi ga dal otrokoma v zakon.

Anselme: No da, imam ga jaz za oba. To naj vas ne vznemirja.

Harpagon: Ali se obvežete, da plačate vse stroške obeh porok?

Anselme: Da, obvezujem se. Ali ste zadovoljni?

Harpagon: Da, če mi za gostijo kupite novo obleko.

Anselme: Dobro. Pojdimo, da uživamo radost, ki nam jo naklanja ta srečni dan. (Odhajajo polagoma.)

Komisar: Hola, gospodje, hola! Počasi, počasi, pravim. Kdo mi plača pisarijo?

Harpagon: Briga nas vaša pisarija.

Komisar: Da. Jaz pa tudi nisem pri volji, da bi bil pisaril zastonj!

Harpagon (pokaže Jacquesa): Za plačilo — evo vam človeka, da ga obesite!

Stric Jacques: Ojoj! Kaj in kako bi vendar? Če resnico govorim, sem tepen, in če se zlažem, me hočejo obesiti . . .

Anselme: Gospod Harpagon, pa mu odpustimo to laž!

Harpagon: Torej plačate komisarja?

Anselme: Bodi. Pojdimo brž, da naznanimo materi svoje veselje!

Harpagon: In jaz, — da vidim svojo ljubo skrinjico!

Zastor.

KONEC.

Opombe:

1. Stric (franc. maître, pravzaprav „mojster“) naziv, nižji nego „monsieur“ (gospod).

2. Tedaj sluga ni bil samo služabnik, ampak tudi nekak vzgojitelj, varuh in zaupnik gosposkih sinov. Vsak sin iz boljše hiše je imel svojega slugo.

3. Botra (francosko dame, pravzaprav „gospa“) — takrat naziv za ženske iz ljudstva, ki so mu dodali še njihovo ime. V domačem govoru se je pozneje ohranil samo naziv „dame“ brez imena.

4. Taka obljuba (engagement), podpisana od obeh strani, je imela pravno veljavo. Razveljavil jo je lahko samo duhovnik.

5. To mesto je Molière posnel po Plautovi Aulularii. Ko skopuh reče, naj sluga pokaže še „drugi dve“ roki, je to po Des Grangesu razumeti tako, da si Harpagon misli: Ti imaš druge roke, ki mi z njimi kradeš; roke, ki mi jih zdaj kažeš prazne, niso tvoje prave roke; one druge bi rad videl . . .“ Stvorjeno po analogiji, — n. pr. drugo lice, drugo govorjenje itd. Ostali kritiki pa menijo, da Harpagon v svoji skoposti zares ni pri pravi pameti.

6. Obesiti zato, če bi našli v njegovih — za skrivanja ukradenih reči tako primernih — širokih hlač kaj

ukradenega. — Tedaj je bila za tatvino določena smrtna kazen na vešalih.

7. Igralec Louis Bédart, ki je pri Molièru igral to vlogo, je bil šepav.

8. (Kratke) hlače so v tedanjih časih pripenjali na telovnik (pourpoint) z okovanimi vrvicami (aiguillettes). Gizdalini so jih nadomestili z dragocenimi trakovi. Sploh se je bila takrat razpasla moda trakov: pritrjevali so si jih na klobuk, na čevlje, na kolena, na ramena, okrog pasu . . . Prav tako so bile zelo v modi lasulje.

9. Molière porabi vsako priliko, da okrca tedanje zdravnike. Posebno si jih je privoščil v Namišljenem bolniku.

10. Tolar (écu) je bil vreden 3 franke (ali livres). Cekin (écu en or) je veljal 10 frankov. Pistola (pistole) je bil zlat novc, vreden 11 frankov. Louis d'or, zlat novc, ki je prišel v promet za kralja Ludvika XIII. in je veljal 10 frankov. Sou: dvajsetina franka; denier: dvajstina souja.

11. Take tapete so bile tedaj zelo razširjene. Predstavljale so stalno slične prizore iz selskega življenja.

12. Mušketa — prvotna oblika današnje puške, prav težko in okorno orožje. Vojaki (mušketirji) so nosili s sabo nekake vile na dva roglja, ki so jih zasadili v tla z roglji pokonci in nanje naslonili cev muškete, kadar so hoteli streljati.

13. Staro godalo na strune. Plunke ali lutnje (franc. luth) iz Bologne so bile najboljše in so imele 9 strun.

14. Igra na kroglice (trou-madame): igralci so poskušali vreči kroglico v eno izmed 13 luknjic, ki so bile označene s številkami. Kdor je s števili, ki jih je pogodil, najprej dosegel določeno vsoto, je dobil.

Damska deska: deska za damsko (dame) igro, slična šahovnici.

Gosja igra se je igrala s kockami na deski s 63 numeriranimi polji; na 5., 9., 14., 18., 23., 27. polju je bila naslikana gos, na ostalih drugi predmeti: most, vodnjak itd.

15. Panurge je ena izmed glavnih oseb v „Gargantui in Pantagruelu“ franc. pisatelja Rabelaisja (1490?—1553), katerega je Molière najraje bral; tako tu v izvirniku doslovno navaja mesto iz 3. knjige 2. pogl.

16. Za Molièra je bila vojna med Turčijo in beneško republiko.

17. „Skopuha“ so prvič uprizorili 9. septembra 1668. Gre tedaj najbrž za Lovrenčev sejem (foire Saint-Laurent), ki se je vršil v predmestju Saint-Martin od 28. junija do 30. septembra.

18. Kašo (oluščen ječmen, orge mondé) so takrat uživale ženske, da so si ohranile sveže lice in se zredile . . . (Furetière).

19. Kvartanje je bilo pravo družabno zlo te dobe. Pridigarji, moralisti, pisatelji ga omenjajo. Ženske so bile v njem celo bolj strastne nego moški (Des Granges). — Igra, ki gre tu zanjo (trente-et-quarante), je bila hazardna igra: kdor se je najbolj približal tridesetim, je dobil, pri

ena in tridesetih je dobil dvojno: pri štiridesetih pa je dvojno izgubil.

20. Adonis, grški bog pomladi; predstavljali so si ga kot krasnega mladeniča. Cephalus, Procrin zaročenec, slaven po svoji lepoti (Ovid, *Metamorfoze*). Paris, Priamov sin, je ugrabil Heleno in s tem povzročil trojansko vojno. Appollo, bog dneva in pesništva. — Saturnus, Jupitrov oče; predstavljali so si ga kot starca. Priamus, sivi trojanski kralj. Nestor, eden izmed grških vodij pred Trojo, znan po svoji visoki starosti. Anchises, Aenaejev oče, ki ga je le-ta ob propasti Troje odnesel na ramenih ter ga rešil.

21. Mladi gizdalini so nosili odpet suknjič, da je bilo vidno razkošno perilo.

22. Kakor prej Bėjartovo kruljavost, si Molière tu privošči še svoj lastni pljučni katar, kateremu je tudi podlegel . . .

23. Harpagon nosi mesto tedaj modernega gladkega položnega ovratnika nabran ovratnik, kakršen je bil v modi za Henrika IV. Takega ovratnika v Franciji za Molièra že zdavnaj niso več nosili.

24. Take halje (siquenilles ali souquenilles) so bile iz platna in so jih lakaji nosili, da si očuvajo livrejo.

25. Pike pomenjajo, da je igralec poljubno našteval različne jedi. (Juhe so bile tedaj vse drugačne kakor danes).

26. Kakor Plutarh pravi, je ta izrek Sokratov. Navaja ga tudi Cicero v svoji *Retoriki* IV. 28: *Esse oportet, ut vivas, non vivere, ut edas*. Sicer je bil znan med

Rimljani; pisali so ga tako: E. V. V. N. V. V. E. (Ede, ut vivas; ne vivas, ut edas).

27. Dolenja Bretagne (Basse-Bretagne): stara francoska provincija z glavnim mestom Rennes. Prebivalci so keltskega porekla s posebnimi običaji.

28. Ker je verjetno, da utegne ta del občinstvo dolgočasiti, se je pri tem ohranila do danes igra s svečo: Harpagon ugasne eno izmed obeh sveč, ki gorita na mizi. Komaj pa se obrne, jo stric Jacques spet prižge. Ko Harpagon vidi, da sveča spet gori, pristopi, jo ugasne in vzame v roko. Medtem ko s prekrižanimi rokami poslušša pogovor med Anselmom in Valerom, se stric Jacques vstopi za njega in svečo spet prižge. Ko Harpagon roke razklene, vidi, da sveča gori, jo ugasne in vtakne v desni hlačni žep, kjer jo stric Jacques seveda spet prižge. Naposled pride Harpagon z roko v dotiko s plamenom in svečo ugasne. Tako je izpoljen ta prizor dotlej, ko pride Harpagonu na misel, da mu naj Anselme vrne desetisoč cekinov, ki so mu bili ukradeni. (Lettre de Grand mesnil, navaja Aimé Martin). Ta igra izhaja morda že od Molièra.

29. Bržčas je bila to vstaja Masaniellova (1647—48).

NARODNA IN UNIVERZITETNA
KNJIŽNICA

00000077280

